Via fora!!

34

enllaç

Any 9
Volum IV
Primavera del 1992

ENLLAÇ som una associació cultural amb més de 19 anys de vida i que ens plantegem els objectius següents:
1er)- Proposar i impulsar la relació entre col.lectius i sectors socials que malden per un canvi sòcio-cultural (de mentalitat, econòmic, polític,...) que faci avançar en l'alliberament de les persones i dels pobles, basada en l'intercanvi d'informació, el debat ideològic i l'ajut mutu en accions concretes.
2on)- Promoure i potenciar un procés educacional entre la gent culturalment activa, per tal d'adquirir una visió global de la realitat i dels canvis de volem dur a terme.
3er)- Potenciar i difondre la presència ideològica tant a nivell nacional com internacional que, a modus de catalitzador d'idees alienes i pròpies, en faci augmentar la velocitat de distribució.
Com podeu observar, **VIA FORA!** és un recurs essencial dins del nostre projecte. A més, disposem d'una casa construïda en camps de treball internacionals (**el Centre Permanent de Cultura Popular** del Turó dels Pujols, comarca de l'Alt Penedès) i que està configurat com a centre de documentació i de treball. Com a centre de documentació, consta d'una biblioteca especialitzada en cultura popular i dinamització cultural, i d'una hemeroteca amb revistes nacionals, estatals i internacionals, especialitzades en moviments alternatius. Com a centre de treball, organitzem i acollim trobades de gent culturalment activa que permetin la reflexió, la discussió, l'intercanvi d'experiències i l'elaboració de projectes d'acció, encaminades totes a dinamitzar el nostre entorn i a trobar camins d'alliberament personal i col.lectiu.

ENLLAÇ is a cultural association which has been existing for over 19 years. Our main objectives are the following:
1st)- To propose and put forward a relationship between the organised groups and the social sectors that struggle for a social-cultural change (in mentality, in economy, in politics,...) thus allowing an advance in the liberation of individuals and peoples; this is based on exchange of information, ideological debates and mutual help in specific actions.
2nd)- To promote and strengthen an educational process among culturally active people, so that a general view of reality and of the changes we wish to attain may be reached.
3rd)- To strengthen and spread out an ideological presence -at a national level as well as at an international level- that, by giving a boost to both our own ideas and those of others, may increase distribution of these ideas.
As you can see, **VIA FORA!** is an essential resort within our project. Furthemore, we have a house built by international work camps (**the Popular Culture Permanent Centre**, at Turó dels Pujols, in the Alt Penedès county), which is established as a document and work centre. As a document centre, it consists of a library specialised in popular culture and cultural dynamics, and a review library with national, state and international reviews and magazines specialised in alternative movements. As a work centre, we organize and host meetings of culturally active people, thus allowing meditation, discussion, exchange of experiences and the preparation of action projects, all directed to urge the awareness of the people surrounding us, and to the encounter of methods of individual and group liberation.

ENLLAÇ estas kultura asocio kiu fondigis antaŭd 19 jaroj kun jenaj celoj:
1e)- Proponi kaj akceli la rilatojn inter sociaj kolektivoj kaj sektoroj kiuj strebas por socikultura sango (mensa, ekonomia, politika,...) kiu antaŭeniru por la liberigo de la homoj kaj de la popoloj, surbaze de informadsango, ideologia debato kaj reciproka helpo en konkretaj egadoj.
2e)- Promocii kaj potencigi edukan procezon inter la homoj kulture aktivaj, laŭcele akiri totalan komprenon de la realo kaj de la sangoj kiujn ni celas.
3e)- Potencigi kaj disvastigi la ideologian intereson ja nacia kaj internacia niveloj kiu, kvazaŭ katalizilo de propraj kaj aliulaj ideoj, pligrandigu gian distribuan rapidecon.
Kiel konstateble, **VIA FORA!** estas esenca rimedo en nia projekto. Krome, ni posedas domon, kiun konstruis internaciaj laborbrigadoj (**la Konstanta Centro de Populara Kulturo** en el Turó dels Pujols ce la komarko Alt Penedès) kiu utilas kiel centro de dokumentaro kaj laboro. Kiel dokumentejo, gi havas specialigitan bibliotekon pri populara kulturo kaj kultura aktivigo kaj de revueteko kun revuoj enlandaj, stataj kaj internaciaj specialigitaj pri altrenativaj movadoj. Kiel laborcentro ni organizas renkontigojn de homoj kulture aktivaj kiuj permesu la pripensadon, la diskutadon, la intersangon de spertoj kaj la prilaboradon de ogadprojektoj, ciuj celantaj aktivigi nian cirkaŭajon kaj trovi vojojn de persona kaj kolektiva liberigo.

TRÀNGOL

Fa temps que parlar de la rica-tradició-associativa-catalana és un tòpic, de la mateixa manera que aviat ho serà parlar de la crisi de l'associacionisme. De fet, des d'aquestes mateixes pàgines n'hem parlat més d'un cop. I no deixa d'haver una bona part de veritat en ambdós judicis, ja que és tan evident la puixança associativa a finals del XIX i durant el primer terç del XX (ateneus, cases de cultura...) com el decliu i la vegetació de bona part d'aquestes grans entitats en els últims anys.

És clar que s'han donat unes circumstàncies brutalment decisives (la guerra i la postguerra, primer, i el paper marginador de l'estat -fins i tot democràtic-, després) per desencadenar aquesta crisi, però també podriem trobar-ne d'altres de prou envergadura com per tenir-les en compte en un intent d'esbrinar el paper que pot jugar actualment l'associacionisme.

Una línia d'anàlisi pot consistir en situar l'associacionisme dins el marc dels valors que l'han potenciat i alimentat durant un segle llarg. Així, veiem que l'associacionisme es desenvolupa en plena modernitat, agombolat per valors com ara l'ajut mutu, la solidaritat, el compromís... Moguda per aquests valors, la gent s'agrupa per tal de donar resposta mútuament als reptes que els llança el medi social, per tal de solucionar solidàriament els problemes que se'ls planteja, per tal, en fi, d'alliberar-se de l'explotació, l'opressió, la marginació...

Aquests valors, perfilats arran de la il.lustració i desenvolupats amb la industrialització, venen a formar (junt amb la llibertat, la democràcia, la igualtat *e tutti quanti*), el cos de la modernitat, en la qual ens hem mogut els últims dos segles.

Paral.lelament al seu desenvolupament, però, sorgeix el germen que durà a la crisi la modernitat i els valors que li són associats: l'absolut (sigui primer Déu o despres la Raó) desapareix i amb ell la justificació metafísica de tot, inclosa la veritat. Els valors moderns, conscientment o inconscient, individualment o col.lectiva, perden credibilitat. Entrem en l'època del jo, del culte a l'individu (o, millor dit, del culte a l'ego). La modernitat fa aigües per tot arreu i ens descobrim dins l'anomenada postmodernitat.

Les conseqüències que es deriven de tot això poden detectar-se en molts camps: un d'ells, el de l'associacionisme i la seva conseqüent crisi. En aquest context -i sense menysprear el paper jugat directament per l'estat en aquest procés-, no és difícil veure com molta gent no se sent motivada per valors com ara l'ajut mutu o bé la solidaritat (i no creguem pas que el «voluntariat» de la Cruz Roja en representi l'excepció, si us plau), o com força joventut «passa» olímpicament de la responsabilitat o bé del compromís (no se'ns acudeixi pensar que són aquests els valors que mouen el «voluntariat» olímpic).

Així, sense alinear-nos amb la postmodernitat, però conscients de la crisi (i, per tant, canvi) ètico-moral de la societat, cal preguntar-nos si l'associacionisme i els valors en què recolza tenen avui en dia el seu lloc i la seva raó de ser, més enllà de la resistència numantina, o, en tot cas, quin paper poden fer i en funció de què.

Nosaltres, moderns al cap i a la fi, volem creure encara que sí, que l'associacionisme té motius d'existència i perspectives de futur, però caldrà veure com acordar els antics valors ja injustificables i encara desitjables amb valors emergents i potser preferibles, tots, però, qüestionables i perfectibles.

En qualsevol cas, intentar avançar endavant mirant tothora endarrera és un mètode segur per donar-nos una datellada sense ni tan sols sospitar-la.

CULTURA DOMINANT I PLURALISME CULTURAL EL PAPER DE L'EDUCACIÓ INTERCULTURAL

Robert Vachon

El Quebec i Catalunya comparteixen trets similars en la seva realitat sòcio-cultural i política, entre els que destaca el d'acollir en el seu si una pluralitat d'ètnies i cultures diferents. La immigració és un fenomen comú a aquests dos països, malgrat que l'origen i la composició d'aquesta sigui molt diferent.
Avui us presentem un text de Robert Vachon (1) que tracta de les relacions que cal establir entre la cultura dominant francòfona i les altres cultures del Québec, i el paper que l'educació intercultural ha de jugar en aquest context. Pensem que aquest article ofereix pistes de reflexió vàlides per a la situació actual de Catalunya, caracteritzada per un pluralisme cultural en el que s'hi troben, no tan sols immigrants d'altres pobles de la península, sinó també del continent africà.

Two nations: Quebec and Catalonia, are living similar issues in its own social, cultural and political reality. Between them may emphasize to give welcome inside them to plurality of different ethnics and cultures. The immigration is a usual phenomenon into those both contries, but the origin and composition of that both immigrations would be very different. Today we introduce you one Robert Vachon text (1) which deals the relationships that may establish between the dominant French culture and the other cultures of Quebec and the role that the inter-cultural education should play in that context. We trust that article offers some reflection clues, valid for the Catalonia current situation, characterized for a cultural pluralism, where there are, not only immigrants from other countries of the peninsula, either from the Africa continent too.

Kebekio kaj katalunio havas similajn trajtojn en ilia socio-kultura kaj politika realo, inter kiuj elstaras la akceptado de aliaj malsimilaj etnoj kaj kulturoj. La enmigrado estas komuna fenomeno en ambaŭ landoj, malgraŭ tio ke ĝia origino kaj konsisto estas tre malsimila.
Nun ni prezentas al vi tekston de Robert Vachon (1) kiu temas pri la rilatoj kiujn oni devas starigi inter la superreganta francema kulturo kaj la aliaj kulturoj en kebekio, kaj pri la rolo de la interkultura edukado en tiu ĉi situacio. Ni pensu ke tiu ĉi artikolo prezentas validajn eblecojn de pripensado pri la nuna situacio en katalunio, ki elstaras kultura pluralismo kiu enhavas ne nur enmigrintojn de aliaj hispanaj popoloj, sed eĉ de la afrika kontinento.

INTRODUCCIÓ

En el moment en què la comunitat francòfona de soca-rel (dita quebequesa) està preocupada per la seva futura supervivència en el món pluralista, no hauria de plantejar-se en primer lloc aquesta qüestió en comptes de perdre el temps promo-

cionant una societat intercultural i comprometre, potser per sempre, la identitat etnocultural de la comunitat de soca-rel?

Crec personalment que la qüestió d'aquesta supervivència és fonamental. Afecta la supervivència personal de cadascun dels membres d'aquesta comunitat.

Un dels principals obstacles per a la supervivència de la comunitat francòfona de soca-rel és la confusió (molt generalitzada) entre identitat i consciència de la identitat, entre ser artesà del seu destí i ser-ne el mestre. Ja em vaig explicar més àmpliament en una altra ocasió sobre aquesta antiga desviació cara al mite primordial positiu d'Occident, que es troba a la base de l'alienació i del punt mort contemporani occidental (2). Una de les manifestacions d'aquesta confusió és la de creure que per ésser autònoms s'ha de poder decidir tot per un mateix, s'ha de poder controlar tot (directament o per delegació), definir-ho tot. Una altra manifestació és la de creure que per a manar a casa nostra, s'ha de manar els altres i que els tenim d'integrar en el nostre si. Inclús un cert tipus d'educació intercultural no es lliura d'aquest defecte, com explicaré més endavant.

Si no superem aquest obstacle, podem posar en perill, en efecte, la nostra supervivència com a poble, podem quedar diluïts en una identitat fabricada de cap i de nou però no real, d'acabar no essent més que una peça-de-poder-controladora més de la megamàquina que esclafa els pobles en nom del desenvolupament, de l'autonomia i del domini del propi destí.

Encara més, jo crec que una societat intercultural no ha de comprometre per sempre la identitat etnocultural de la comunitat de soca-rel, ans al contrari, n'ha d'assegurar la supervivència i el ple desenvolupament,fins i tot diria la supervivència física, sempre, però, que sapiguem escollir la identitat amb el poder de domini i de control.

De tot això és del que parlarem aquí.

I-DONEM EL SÍ A L'EDUCACIÓ INTERCULTURAL?

No estic massa segur que haguem de donar sempre el sí a l'educació intercultural. En realitat, existeixen diferents formes complementàries de concebre l'educació intercultural, però n'existeix una, molt extesa, que en la pràctica és tot el contrari, que es presenta amb el títol, a primer cop d'ull positiu i inofensiu, **d'integrar les cultures, tot i respectant-les, a la cultura majoritària i dominant.** Això de fet és la desintegració de les cultures, perquè posa el carro davant dels bous; es a dir, **la integració abans de la identitat cultural de cadascun.**

En principi no hi ha cap mal en integrar totes les cultures a la cultura majoritària, ni que totes les cultures s'integrin en la cultura dominnat. Ha arribat a ésser fins i tot una doble necessitat. Primerament, en el cas del Quebec, una necessitat de preservar la cultura, la llengua i per tant la identitat francòfona, amenaçada per la forta onada de l'anglo-americà. En segon cas, actualment, tota cultura, si vol sobreviure com a persona i com a cultura es veu obligada a comprendre's amb el sistema. En aquests dos casos es parla d'integració demostrant, però , com a preocupació primordial la identitat cultural.

Però, en el nucli d'aquesta innocent formulació de l'educació intercultural, s'insinua un altre sentit, doblement insidiós i desintegrador de totes les cultures (la francòfona de soca-rel incluïda) per tant desintegradora també de l'educació intercultural. Això, s'esdevé de dues formes. La primera seria, amb el **pretext de**

preservar la identitat franco-quebequesa, animar a la integració de les cultures en la cultura majoritària francòfona, **constituint i erigint, però, aquesta última i la seva llengua com a focus de convergència al qual totes les altres cultures haurien de subordinar-se i subjectar-se.** En aquest cas la identitat cultural i la llengua de les altres cultures perd tota importància; les altres cultures, en aquest moment tenen tan sols valor com instruments de la cultura majoritària i de la llengua francesa. Aquestes cultures ja no es respecten en si mateixes, sinó tan sols en el servei a l'hegemonia i al poder franco-quebequès.

A més s'acaba definint-les en relació a un mateix i al poder que es té (o no es té) de dominar-les. I és fàcil passar, seguidament, a estar menys interessat en la identitat francoquebequesa que en el poder de dominar els altres, amb el qual es pot confondre.

Confusió desintegradora, no solament de les restants cultures, sinó també de la mateixa identitat i cultura franco-quebequesa. M'explicaré. Si la identitat cultural franco-quebequesa requereix forçosament d'una certa autonomia en la que els franco-quebequesos siguin *amos a casa seva* i artesans del seu destí, sense imposicions de l'interior, no requereix, en canvi, que siguin amos dels altres, es a dir, mestres-definidors i reguladors de la vida i la cultura dels altres.

Degut a aquesta confusió, els franco-quebequesos arriben molt sovint a no definir les restants cultures més que per les relacions que tenen amb elles i el seu domini. I encara més, arriben a definir-se a sí mateixos tan sols pel poder que tenen de senyorejar els altres. Enfocat així, redueixen la identitat a poder, la identitat cultural a identitat *política*. Aquest empobriment és un acte d'alienació, tant per als altres, ja que no es té en compte la seva pròpia identitat cultural, com per a ells mateixos, ja que s'equivoquen en el que constitueix el seu propi valor real. Cal no oblidar que el veritable valor d'un franco-quebequès no és el d'ésser focus de convergència i senyor dels altres, sinó d'ésser ell mateix. Si se n'oblida, pot arribar a trobar-se amb tot el poder a les mans però amb els braços enganxats a la poltrona, sense poder-los moure.

La segona manera de posar la integració abans de la identitat cultural de cadascun és, amb el pretext de la **supervivència cultural,** afirmar la necessitat d'**integrar-se en el sistema standard i a la principal cultura de poder,** minyspreant amb això, però, no tan sols que han d'entendre's amb el sistema i el poder, sinó donar-s'hi **interiorment, convertir-s-hi i ser-ne subjectes dòcils i sotmesos,** per tant no parlar la seva llengua i no viure els seus valors culturals originals, que queden reclusts a l'àmbit de la vida privada, a la família. Se'ls obliga llavors a definir la seva identitat cultural en relació, en primer lloc, a una identitat funcional, sistèmica, *estato-nacional: We are all Canadians, Npous tous des Québécois.*

La identitat cultural de cadascun -inclosa la dels franco-quebequesos-, queda confosa i substituïda per una identitat funcional i secundària, és a dir, la seva identitat *estato-nacional* i sistèmica (el que alguns anomenen etnicitat). Cada cultura, com cada persona, queda llavors únicament , o, en tot cas, primordialment, definida per la seva relació amb el sistema. Alguns són minoritaris, d'altres ciutadans són *llana verge* , d'altres no. Però tots poden tenir, almenys idealment, les mateixes oportunitats de ser el que la cultura majoritària, l'estat-nació i el sistema han decidit que siguin.

I tot això, sota el nom de l'educació intercultural. Tot això, sota el nom d'*integrar les cultures, tot hi respectant-*

les, a la cultura majoritària i dominant. Es pot deduir d'aquí com, no sols el moviment d'integració de les cultures a la cultura principal pot ésser l'acte de la seva desintegració cultural a nivell d'identitat orgànica real -cultura orgànica franco-quebequesa inclosa- sinó també com això que es presenta amb el nom d'educació intercultural pot ésser el contrari exactament d'una veritable educació intercultural. En aquest cas, dir que sí a l'educació intercultural es posar obstacles a l'educació intercultural. Es com dir que no.

Però, es podria dir, quin mal hi ha en tenir en una societat una cultura predominant? No és normal que en una societat heterogènia o pluralista hi hagi una cultura que domini, i per tant que sigui la cultura majoritària francòfona la que domini en el Quebec, com el modern sistema occidental a Occident, i que les restants cultures s'hi integrin? Tanmateix, no considerem pas la cultura quebequesa una cultura com les altres!

Ho donem per descomptat, però tot depèn del que entenem per *domini*, per *integrar-se* i per *modern sistema occidental*. Com que ja he parlat de la qüestió de la integració en un altre lloc (3), em limitaré a tractar aquí només uns quants punts. Intentem veure-ho clar.

II ÉS NECESSÀRIA UNA CULTURA DOMINANT? QUI DOMINA: PRECEDÈNCIA O HEGEMONIA?

Si es vol afirmar que tota societat té un caràcter particular cara a les altres societats i que sempre alguns grups o cultures tenen una certa precedència sobre les restants i que aquesta precedència s'ha de respectar, em sembla una necessitat evident. Però si es vol dir que sempre hi ha d'haver una cultura hegemònica, es a dir, sobirana, una cultura que controli a les altres, que tingui el dret de definir la

identitat cultural de les altres, d'ésser el sol fonament o la sola base legítima de totes les altres, d'imposar en exclusiva i de forma condescendent el seu propi caràcter distintiu a tota una societat, diré que en absolut. Crec que cap cultura pot ésser l'únic fonament o base legítima d'una altra cultura.

Tota cultura té els seus fonaments i la seva base, altra cosa alienaria la seva identitat pregona. No es pot definir una cultura per mitjà d'una altra o per la seva relació amb una altra. A més, afirmar que s'ha de cedir a l'hegemonia perquè en tota societat pluralista sempre hi ha hagut gent que ha dominat o que ha intentat imposar la seva santa voluntat per sobre els altres, seria una dimissió vergonyosa. Seria pur derrotisme el creure'ns condemnats a lluitar per obtenir un predomini. La història ens demostra que això no soluciona res, ni per als altres ni per a nosaltres mateixos.

Per a mi, promoure una societat intercultural no vol dir preconitzar la igualtat de les cultures en un medi *heterogeni*, pres en el sentit de no acceptar cap tipus de jeraquia. Perquè les cultures són úniques i diferents, i a més tenen el dret de ser-ho, és lògic que hi hagi una **jerarquia de precedència.** En tot país pluralista, algunes comunitats tenen, per exemple, la precedència de primers ocupants, altres la precedència del número (la majoria) i/o de l'arrelament històric, etc... Em sembla perfectament legítim que aquestes jerarquies es respectin i es defensin si es veuen amenaçades. Pot fins i tot ésser necessari recorrer a algun tipus d'autodefensa coercitiva per afrontar el desig d'hegemonia o d'hegemonisme dels que l'amenacen, sempre, però, que s'hagin esgotat tots els medis possibles: l'educació, el diàleg o la persuassió. De totes maneres, creiem que no solament cap d'aquestes predominances (o totes juntes) no hauria (o haurien) d'erigir-se en absolut (es poden presentar efectivament raons legítimes per qüestionar-les o sobrepassar-les), sinó que aquestes predominances amenaçades no li donen cap dret a l'hegemonia; és a dir, a convertir-se en **focus de convergència,** ni en **cultura de control** en el que totes les altres cultures de la societat hagin d'integrar-se, o subordinar-se. De tal manera, per exemple, crec que no es podria legítimament erigir en criteri superior als altres la moderna noció quantitativa de majoria, ja que no justifica uns drets de més elevada categoria o uns drets per a imposar als altres la seva voluntat. Cap criteri, sigui quin sigui, no justifica l'hegemonia o l'heteronomia d'un grup o d'una cultura per sobre d'un (a) altre(a).

Una altra forma complementària d'explicar-ho seria la de reconèixer una certa *autoritat* a algunes cultures, com es fa cara a germans o germanes primogènits, als pares o a persones doctes. Però en aquest cas, cal posar-se en guàrdia: dic aquí autoritat en un sentit tot altre que el del poder heterònom: de dictar a *l'altre*. Es tracta més aviat d'un poder *antònom* o de dualitat, on la relació és de tipus interpersonal (atenció, no diem pas interindividual!) i comunitària (no diem pas col.lectiva), en la que l'autoritat té un punt més d'esclaridora i respectable que no d'imposant. Aquí no és *dicta a l'altre* sinó a un mateix. En la relació d'autoritat es sobrepassa llavors la noció d'alteritat. Podríem dir que ja no és una relació de *poder* o una relació heterònoma (inclús benèvola) sinó una relació d'autoritat. Es pot parlar llavors d'un *focus de convergència*, però entenent-lo com un lloc d'inspiració, on tothom pot anar a buscar la calor, a aclarir-se, a ésser ell mateix, i no com un principi racional, organitzador de coherència i que pot *manar*.

En aquest sentit, una cultura només és focus de convegència en la mesura en què és afirmativa i promotora de totes les

identitats culturals, incluïda la seva. Precisament, no ho és quan estableix la seva com a centre en la relació a la perifèria: la cultura dels altres. Podem llavors fàcilment concebre, en una societat, que diverses cultures siguin focus de convergència, cadascuna segons les seves pròpies aptituds.

És en aquest sentit de tot el que hem dit que puc aportar l'exemple del Canadà i afirmar que aquest país, inclús si no ho admet, és realment una societat intercultural i internacional cosa que passa al davant del fet de ser una societat canadenca. Però em limitaré a parlar del Québec.

EL QUEBEC (4) UNA SOCIETAT INTERCULTURAL QUE NO PAS UNA SOCIETAT FRANCÒFONA

El que alguns anomenen (sense aprofundir i unilateralment) el *Quebec* , no és, d'entrada, una societat francesa o francòfona, o la societat del grup majoritari, sinó, de fet, una societat intercultural i plurinacional. Si, del punt de vista majoritari, es pot dir que aquesta societat és **principalment francòfona**, o la societat d'un grup majoritari, des del punt de vista dels seus primers ocupants es pot dir **principalment autòctona.** No tenim cap dret a donar major importància al criteri majoritari dels primers ocupants, inclús si tenim una preferència per l'un o per l'altra. Tampoc es pot invocar el dret de conquesta, ni el del primer treball dels camps, d'inversió humana en aquest cas. Per tot això, em sembla just d'afirmar que aquesta societat és en essència intercultural, i no parlo pas tan sols de Montreal! La presència de nacions autòctones al llarg de tot el territori quebequès em sembla una raó suficient.

Afirmar, sense més ni més, que aquesta societat és francòfona, o principalment francòfona, és correr el risc d'afirmar molt més que la precedència o l'autonomia de la comunitat francòfona, es arriscar-se a afirmar la seva hegemonia.

Atenció:

1. Això seria com un insult a la precedència d'ocupació de les nacions autònomes, que no seria considerada.

2. Seria faltar al respecte a les altres identitats culturals, reduint-les a no definir-se més que en relació al grup majoritari. Per tant, de la mateixa manera que cap franco-quebequès

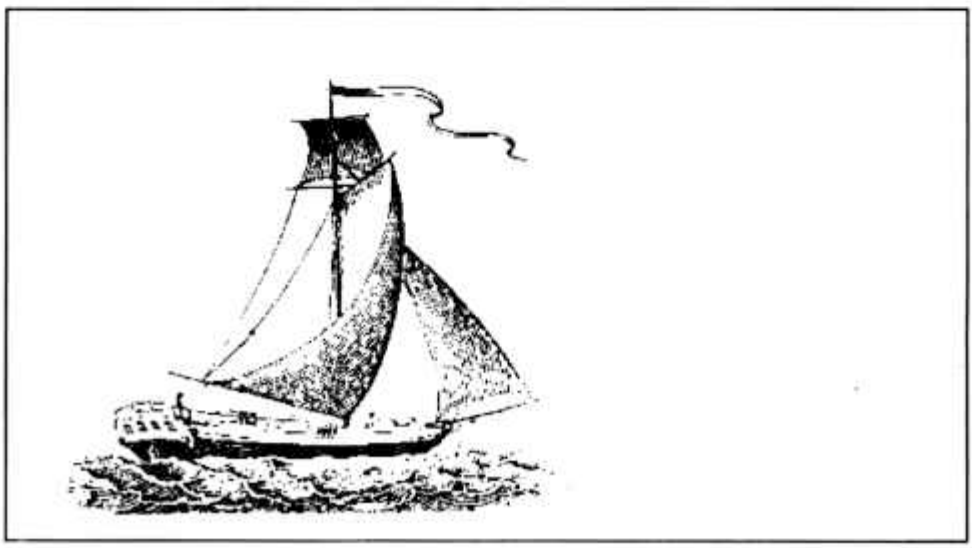

(pura llana) acceptaria que el definissin en primer terme per la identitat anglesa cap altra cultura no acceptaria que se la definís en primer terme per la identitat franco-quebequesa de soca-rel.

3. Això va contra la mil.lenària naturalesa no hegemònica del nostre caràcter nacional com a petit poble francòfon. Perquè, des dels celtes fins a l'actualitat, el nostre poble s'ha caracteritzat sempre per la lluita contra l'hegemonia: la de l'Imperi Romà, de l'Imperi Cristià, de l'Estat-Nació francòfon, i, sobretot, ha rebutjat sempre de centralitzar i d'imposar-se als altres com a sobirà.

I són aquestes raons, probablement, les que generarien en molts franco-quebequesos un cert sentiment de culpabilitat si intentèssim de fer el paper de *focus de convergència* (cultura de control), al qual totes les altres cultures haguessin d'integrar-se, inclús subordinar-se.

El millor text que es pot plantejar per assegurar-nos que tenim un clima sa i realista en relació amb les cultures que ens envolten, és la d'ésser capaços d'acceptar que aquest país és primer una societat intercultural abans que una societat francòfona.

Aquesta declaració no ens ha de portar, però, a convertir-nos en multiculturalistes canadencs, a fer abstracció de la majoritat francòfona, a deixar d'afirmar la nostra identitat i la seva precedència, inclús no hem de deixar de fer una certa imposició de la llengua francesa per assegurar-ne la supervivència cara a la força anglòfona. Es podria inclús acceptar que hi hagués gent que, encara no prou conscients del pluralisme cultural, afirmés que la societat és francesa abans que res més. Però, per evitar de caure en l'hegemonisme, hauríem d'afirmar i de promoure, al mateix temps, les identitats i les precedències pròpies de cadascuna de les altres cultures d'aquest país, principalment i en primer lloc, la identitat i la precedència d'ocupació de les nacions autòctones.

Però, un toc d'atenció: *L'intercultural* (en el sentit d'integracionisme) és molt sovint la porta d'entrada del sistema i d'aquells d'entre les comunitats culturals que intenten de fer-se amb el poder hegemònic.

Veiem com a exemple la identitat franco-quebequesa. Està tan amenaçada per la forta onada anglo-americana que fins i tot molts de la nostra cultura arriben a preocupar-se més de la seva integració en el sistema i de senyorejar els altres que de la seva identitat orgànica. A més, els membres de les altres cultures també es preocupen sovint menys de la seva identitat cultural que de la seva integració en el sistema i en el poder que poden tenir sobre els seus, sobre els altres i per tant també sobre els franco-quebequesos. Així, tota aquesta gent s'endinsa per la porta oberta de bat a bat pel poder: l'anglès i les institucions del poder; és una veritable cursa de competició per tenir el màxim de poder possible, complicada també pel fet que el sistema global és anglòfon i que han de compondre-se-les amb ell; en algun cas, per pura supervivència.

D'aquí ve l'hostilitat, molt sovint justificada, pel que es presenta com intercultural. Trobem inclús molts franco-quebequesos que, molt legítimament i amb raó, no accepten l'ús de la paraula intercultural per caracteritzar aquesta societat car la senten com una amenaça a la seva identitat.

I s'entèn. Arriba a ésser més necessari d'afirmar el caràcter francòfon del Quebec que no d'insistir de forma abstracta sobre el seu caràcter intercultural. Arriba a ésser més necessari d'insistir sobre la integració a la cultura quebequesa i

francòfona (per salvaguardar la seva identitat) que d'insistir sobre la vaga forma intercultural, **porta d'entrada de les dominacions.** S'ha de reconèixer l'important paper d'aquests darrers en el pluralisme cultural (i també en l'educació intercultural), a condició, però, que no facin de la cultura franco-quebequesa o quebequesa una ideologia monocultural i un focus de convergència en el que tots els altres es tinguin d'integrar, o subordinar-s'hi. Perquè, respectar el quebequès és una cosa, integrar-s'hi en el sentit de subordinar-s'hi i que sigui el primer fonament de la seva cultura i de la seva identitat, és tota una altra cosa.

Però, una de les solucions per aquest cavall de Troia que és l'intercultural, no és la de tancar-se en un aïllament monocultural o en el focus de convergència, sinó tot el contrari assegurar-se que la societat sigui veritablement intercultural i plurilingüe a nivell d'identitat cultural i lingüística, denunciant i rebutjant tot fet intercultural basat en el poder hegemònic d'una cultura, d'un grup, d'un estat-nació,. d'una nació. Hem d'insistir en el fet que no tant sols els francòfons de soca-rel estan amenaçats en la seva identitat i prioritat per la força de l'anglo-americà o el poder hegemònic de les altres cultures, sinó que també ho estan totes les cultures i totes les llengües.

I acceptat tot això encara no podem baixar la guàrdia. No podem pas proposar un intercultural que no tingui en compte el sistema on vivim.

Tampoc podem caure en la trampa dels que utilitzen la necessitat d'integrar-se en els sistema (i per tant compondre's amb ell) per assentar el seu propi poder per sobre les cultures i les seves identitats culturals o per evitar d'encarar la qüestió primordial de les relacions entre les nostres identitats culturals i el sistema estandardizador i etnocidari.

EL QUEBEC, UNA SOCIETAT PLURILINGÜE QUE NO PAS UNA SOCIETAT FRANCÒFONA

També afirmo que el Quebec és més una societat plurilingüe que no pas una societat francòfona. Això no vol dir que s'hagi

de promoure algun tipus de bilingüisme o de multilingüisme oficial, ni que haguem de deixar de lluitar per la precedència de la llengua francesa, d'intentar inclús que arribés a ésser la llengua oficial de comunicació. Però hem de rebutjar qualsevol hegemonia lingüística, vingui d'allà on vingui, hegemonia lingüística francòfona inclosa. És necessària una certa afirmació del francès perquè sobrevisqui entre les onades anglòfones, però actuar com si les altres llengües no estiguessin també sota la mateixa amenaça seria una actitud hegemònica a la que hem de sobreposar-nos i ésser els actius promotors de totes les llengües orgàniques. Seria molt ingenu intercanviar una hegemonia lingüística per una altra o jugar a l'equilibri dels poders lingüístics a costa de les altres llengües vernàcules del país.

Hem de fer del francès una o la llengua oficial de comunicació? Potser sí. Però amb la condició de no caure en la ingenuïtat de creure que no es pot viure ni combregar entre cultures sense una llengua oficial. Pot arribar a creure's necessària una llengua oficial per *funcionar* en una societat que dongui gran importància a la dimensió funcional de la vida. Però no és un requisit absolut perquè les cultures se sentin en comunió; pot inclús ésser un obstacle si s'arriba a creure que tot es pot traduir al francès. Com que la vida no es redueix solament a la cosa funcional, la llengua és quelcom més que un instrument de comunicació. Dic això per demostrar que no hem de valorar mai una llengua oficial (o funcional) per sobre de les nostres llengües orgàniques. Recordem, també, que actualment qui diu **llengua oficial diu no tan sols llengua funcional i llengua de precedència, sinó també llengua hegemònica.** Des d'aquest punt de vista, no ens podríem oposar al francès com a **llengua oficial** (o funcional) **de comunicació,** però podem i ens hem d'oposar a considerar-la com **a llengua oficial hegemònica.** Hem d'estar a l'aguait contra l'imperialisme que s'amaga en el moviment, d'altra part legítim i necessari, d'integració en el francès com a llengua de precedència i com a llengua oficial (o funcional) de comunicació. Cap diàleg intercultural ha d'ésser monolingüe.

Dèiem doncs, que prendre posició en favor del plurilingüisme o del pluralisme lingüistic, no vol dir promoure un bilingüisme o un multilingüisme oficial, és a dir, funcional i hegemònic; tampoc és deixar de defensar la precedència del francès. Pecariem d'ingenuïtat si no veiessim l'amenaça que representa per a la nostra identitat cultural i lingüística francòfona la força de l'anglo-americà que ens envaeix per tots cantons.

Per això no deixarem que ens tractin de racistes cada vegada que combatem per la llengua francòfona i per la nostra identitat. Tenim la responsabilitat de vigilar, no tant sols per la llengua francesa sinó també per la precedència del fet francès en aquest país.

La millor manera, al nostra entendre, de promoure la precedència del francès, és no voler-ho imposar en comptes de las llengües orgàniques, sinó d'ésser els actius promotors de totes les nostres llengües orgàniques cara a l'unitarisme monocultural i monolingüístic de l'anglo-americà, francòfon o de la llengua que sigui. He, d'emancipar doncs el debat lingüístic de tota problemàtica *adversarial* de relació de forces o d'oficialitat hegemònica. El que distingeix el país que alguns unilateralment anomen el Quebec és, **entre altres,** el seu caràcter francòfon. Però és, també, i això és igualment important, el fet d'estar constituït per les nacions mohawk, muntanyeses, etc... i d'un complex propi de diferents comunitats culturals, mentre altres parts del país, que alguns unilateralment anomenen Ontario, Alberta, Territoris del Nord-Oest, estan constituïdes per anishnawbes, ucraïnesos,

denés, etc... i per complexs pluriculturals propis. Cap cultura no té el dret d'apropiar-se el que és característic d'un país, de reduir les característiques de la població a un sol dels seus components i encara menys de fer-ne el focus de convergència per a tots. Es el mateix que dir que no hi ha cap oposició entre afirmar una societat intercultural i al mateix temps afirmar la precedència del fet francès. Però sí que hi ha una oposició entre societat intercultural i hegemonia canadenca. Totes aquestes coses poden tenir unes conseqüències molt concretes i molt greus, que no tractaré en aquest moment. Hem limitaré a indicar breument alguns exemples: país d'acolliment, societat d'acolliment, integració.

PAÍS D'ACOLLIMENT

Crec que hem de deixar de referir-nos al país d'acolliment en què vivim, i en el que els emigrants arriben, com senzillament o inclús principalment el Quebec, el Canadà o el Nou-Quebec. Aquest país és Amèrica del Nord i la Illa de la Tortuga. A més a més d'estar en el Canadà o en el Quebec, estem en un país autòcton, amerindi i extraordinari, i més específicament en territori iroquès i algobquí. És una realitat contemporània dir que estem en el país de les nacions autòctones.

Voldriem senzillament remarcar com les paraules Quebec i Canadà són nocions abstractes, que limiten i redueixen la rica realitat constextual en la que ens trobem, com són una trampa que encercla el discurs nacional i patriòtic en una fòrmula jurídica i fins a quin punt és important per a nosaltres d'emancipar-nos d'aquest context funcional i administratiu si volem plantejar-nos les qüestions d'una manera realista i adequada.

És un fet que la major part de les nacions autòctones refusen d'anomenar el seu

país o la seva nació política com a Quebec o Canadà. Diuen: *No serem mai quebequesos ni canadencs*. Per un altre costat, no tan sols els seus límits territorials sobrepassen molt sovint els límits territorials que una majoria de votants extrangers a ells designen oficialment a cadascun, sinó que no consideren les seves *fronteres* delimitades com ho fa la societat dominant, ells segueixen la llei humana, la propietat privada o col.lectiva.

També es troben nombroses persones i comunitats culturals inclús occidentals i no tan sols de l'ètnia francòfona de soca-rel, que refusen de subordinar, tant la seva identitat ètnica i cultural orgànica com el seu país a una noció administrativa, funcional i artificial com la de l'estat-nació, tant si és canadenc com quebequès. No es consideren en primer lloc ni en el Quebec o en el Canadà, ni primerament com *ciutadans* sinó com habitants d'una bioregió, d'una pàtria i d'un país que es neguen a identificar en primer lloc a les definicions legals de la racionalitat *estato-nacional* . S'emancipen així d'una part, del poder sobirà que intenta definir-la, a ells i al seu context, segons els seus propis criteris estandarditzadors a fi de poder-los controlar millor i, partint d'aquí, dirigir-los amb més facilitat cap a finalitats de *bona vida* de *bé comú* que no solen pas ésser les seves: el PNB. S'emancipen, d'altra part, d'una concepció funcional de les relacions socials, que per si mateixa pot ésser bona, però que es tendeix a imposar-les-hi o a tenir prioritat sobre les relacions orgàniques, a les que subordina i pot ser inclús intenta substituir.

En segon lloc, aquest país no es tant sols el país d'un grup majoritari o de la comunitat fracòfona de soca-rel, sinó també el de totes les comunitats culturals que hi viuen des de fa tant de temps com per considerar-lo el seu país (immemorial o d'adopció). És com dir que ningú necessita fer-se quebequès (o inclús canadenc) per formar una part quantitativa del país d'acolliment. Fer una altra cosa seria posar una definició administrativa i funcional al davant de les nostres definicions orgàniques: un s'apropiaria del país d'una manera exclusiva i irrealista; també seria alienar-se de la seva identitat etno-cultural i del seu país(5).

És com dir que l'estat-nació (sigui Canadà, sigui el Quebec) no pot servir de marc adequat per la societat orgànica intercultural i plurinacional que constitueix la realitat social. Per tant que aquesta darrera té tota la prioritat sobre la primera.

SOCIETAT D'ACOLLIMENT

Cal explicar, després del que acabem de dir, que la societat d'acolliment no és, senzillament i en primer lloc, el grup majoritari o la comunitat francòfona de soca-rel, sinó també les nacions autòctones i totes les altres comunitats culturals que han format de sempre aquest país o que han arribat a fer el país? No es pas en primer lloc la col.lectivitat *estato-nacional* dels ciutadans de l'estat-nació i encara menys el sistema *estato-nacional*. Altrament, seria afirmar l'hegemonia de l'estat-nació sobre les cultures i reduir les identitats culturals orgàniques a identitats funcionals definides pel sistema.

III INTEGRACIÓ

Diem que la integració al *país* no ha de fer-se simplement o primerament al Quebec o al Canadà, o inclús al grup majoritari francòfon i a la seva llengua francesa, sinó al país de les nacions autòctones i a totes les comunitats culturals i a les seves llengües maternes, bo i tenint cura en respectar les seves respectives procedències.

No sé de cap poble contemporani que

hagi insistit tant en la integració dels immigrants com els franco-quebequesos.

Comprenc que és primordial el fet d'insistir perquè els emigrants s'adaptin a la cultura i a la llengua francesa, inclús que arribem a fer una llei i que aprenguin i parlin el francès en un país on la llengua de la majoria de les persones és el francès i on tant la cultura com la llengua estan amenaçades per la cultura i la llengua anglo-americana. Però el que no arribo a comprendre és com es pot estar tant cec que no es comprengui que aquesta amenaça pesa idènticament sobre les altres cultures i les seves llengües vernàcules i com no se sent la necessitat d'insisitir perquè els *immigrants* s'integrin també en les altres cultures que existeixen en aquest país. No comprenc com els franco-quebequesos poden insistir tant i tant sobre la seva pròpia identitat i, quan parlen dels immigrants no parlin de llur identitat pròpia, sinó tant sols de la seva integració al franco-quebequès.

Tampoc comprenc per què els *immigrants* insisteixen molt més sobre la seva integració en la majoria francòfona o anglòfona que sobre la seva pròpia identitat etnocultural o que sobre la integració a totes les cultures. O tampoc per què se'ls veu tan preocupats per la identitat francòfona o anglòfona i no per la identitat cultural de les altres cultures.

Estic d'acord en que els franco-quebequesos tenen tendència en classificar els *immigrants* en relació amb la cultura i la llengua francesa. Els defineixen doncs com a anglòfons o com a francòfons, ja que, amb tota la raó, busquen aliats en la lluita per la seva supervivència. També crec que als *immigrants* els hi interessa de no ferir la sensibilitat dels grups culturals en el poder i guanyar-se els seus favors. Naturalment, insistir sobre les seves pròpies diferències culturals no és el millor camí per arribar-hi, sobre tot al veure que

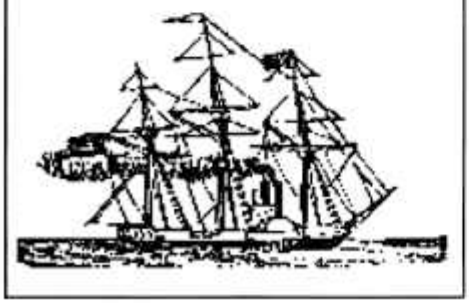

els grups francòfons i anglòfons no estan pas gens preocupats per la qüestió de la identitat cultural dels altres grups.

Això és així, segurament, perquè tant els francòfons-quebequesos com tots els altres s'han deixat enganxar pel mite del progrés i del desenvolupament. Tots van darrera del mateix esquer. Generalment parlen d'identitat cultural tan sols quan creuen que en treuran un rèdit econòmic o polític. I vist que el capital es troba del costat dels anglòfons o dels francòfons (no són ells els que remenen les garrofes del *poder*?) tothom intenta col.locar-se al costat del més fort, no és així?

Ja sé que ni uns ni altres no poden escollir en el conjunt de la situació. El fet d'*integrar-se* en el sistema és una qüestió de supervivència. El sistema és una megamàquina totalitària i sense cap pietat, fins el punt que si algú, en aquest tipus de sistema, gosés a parlar d'identitat cultural sense que es sobreentengués poder econòmic i polític, el tractarien d'idealista, de somiatruites que no toca de peus a terra. I es trobaria *marginalitzat* per no dir rebutjat o ignorat.

Però el que ni els franco-quebequesos ni els altres no han arribat encara a dubtar o intuir, és que es tracta d'un sistema tancat i que per la seva mateixa naturalesa,aquest sistema no pot proporcionar els seus favors més que a una o poques minories, és a dir, restant-les o robant-les a totes les altres. Per tant, les altres no són més que competidors que amenacen la supervivència de la o les minories afavorides.

Per tant, un ha d'entrar en una d'aquestes minories o aliar-se amb elles. I aquestes minories, per preservar el que han obtingut, es veuen obligades a portar un rígid control de tots els que s'acosten al seu terreny (el seu territori *nacional*).

Aquest control és el que anomenem integració (al grup, al sistema). És un esforç continu per consolidar i ampliar el propi poder econòmic i polític, en detriment de tots el que l'envolten. Tan sols s'accepta

els que poden ésser favorables.

Però el que ni els franco-quebequesos ni els de les altres cultures no han comprès encara, pot ser comencen a adonar-se'n de mica en mica, es que al consolidar el seu poder de domini, van minant la base sobre la que es recolzen i empobreixen el seu poder vital, artesanal, *autònom*, al mateix temps que el doll que li permet d'ésser.S'alineen alhora que s'autodestrueixen. Tenen el poder però ja no tenen autoritat. Imposen la seva voluntat, però han perdut l'amistat i la dignitat. Les relacions socials no són ja personals (o basades en la mútua confiança) sinó de relacions contractuals d'estrangers i competidors. Tenen tots els permisos, els diplomes i estan ben integrats, però estan alienats (sense identitat). Totes les cultures s'han deixat enganxar en aquest joc del poder -la comunitat franco-quebequesa de soca-rel no hi ha pas escapat-. La integració al preu de la pròpia identitat acostuma a acabar en la desintegració personal i social.

El que cal doncs, és emancipar-se del sistema (tecnològic, paneconòmic i panestatal), com també del mite del desenvolupament i del domini del propi destí, del que va nèixer. Actualment, es comença a parlar del fracàs i de la inviabilitat del desenvolupament i del sistema industrial i tecnològic no tan sols a **nivell planetari** , sinó també en **els mateixos països occidentals.** Perquè ja veiem que no tan sols per la seva índole intrínseca destrueix la naturalesa, sinó que també destrueix les cultures i les identitats culturals i per tant el mateix ésser humà. S'ha de buscar una mutació que presenti una alternativa al desenvolupament, al sistema i a l'integracionisme. Hem de plantejar una societat intercultural basada en l'acolliment d'acceptació, de promoció i de defensa de totes les identitats culturals i de totes les llengües, però en un context de pregon pluralisme cultural, al nivell de la concepció del que constitueix la *bona vida* . Això exigirà que donem prioritat a les identitats culturals, a la seva interacció de reciprocitat, de suport, de fecundació mutua i a la seva harmonia abans que a llur integració, sigui en un grup o en un sistema, sigui a una ideologia tal com la del desenvolupament.

IV OBJECCIONS: LA SOCIETAT INTERCULTURAL NO FARÀ DE LA CULTURA FRANCÒFONA DE SOCA-REL UNA CULTURA COM LES ALTRES?

En absolut! El que no fa és insistir en què el que la distingeix de les altres no és pas cap caràcter hegemònic que hi pogués haver en ella. El que afirma és que aquest país és tant el país dels franc-quebequesos com el dels autòctons i altres comunitats culturals que hi viuen de temps remots. No nega que tingui una certa precedència de cara a les altres, però també afirma algunes precedències de les altres cara a ella. Impedeix que els franco-quebequesos puguin confondre la seva identitat cultural en un poder hegemònic o reduir-la només a la llengua francesa. Pot també dir que la cultura franco-quebequesa és una cultura com totes les altres, en el sentit en què també és una cultura i que no és més cultura que les altres. Però no en farà mai una cultura que no es distingeixi de les altres.

CONCLUSIÓ

Si volguéssim simplificar, podriem dir que en el moment actual existeixen dues grans definicions de l'educació intercultural. L'una, que anomeno **vertical piramidal - mainstream** (de fet és actualment dominant i hegemònic), dóna prioritat a la integració per sobre de la identitat, inclús s'arriba a parlar d'identitat. L'altra, que anomeno **horitzontal, dialogant i sapiencial** (és marginal en aquest moment) dóna

la prioritat a la identitat per sobre de la integració, inclús si arriba a parlar d'integració.

La primera és una **ideologia política** d'integració en la cultura majoritària i en el sistema. Es basa en el poder hegemònic. És una estratègia per a tenir el control social i administrar la diversitat cultural. El seu objectiu: la socialització, la integració i la participació de totes les comunitats culturals dins la cultura majoritària, dins la cultura *mainstream*, tenint com **objectiu el subordinar-les i subjectar-les al control d'aquesta que presenta com a focus de convergència, és a dir, com la base i el fonament de la identitat de totes les cultures.**

Es presenta de diferents maneres:

1. El multiculturalisme cadadenc.

2. La forma quebequesa de la ideologia quebequesa que consisteix en fer de la cultura quebequesa i de l'estat quebequès el focus de convergència i de poder en el que totes les cultures s'han d'integrar (o subordinar).

3. El pluralisme liberal de la cultura global i científica.

La segona és un art i un tacte per defensar i **promoure les identitats i precedències culturals de cada cultura, la seva integració i fecundació mútua** cara a tot tipus d'hegemonia, tant si ve d'una cultura (majoritària o *mainstream*), com de l'estat o del sistema tecnocràtic en què vivim. El seu objectiu és **desenvolupar la capacitat d'acceptar el pluralisme,de viure en ple diàleg a la vista de la diversitat de les cultures** i d'emancipar-se del complex tecnològic. Noexclou ni la integració de tipus no ideològic, ni la integració a la modernitat i en l'organització funcional, però sí que rebutja de forma categòrica tot tipus de poder hegemònic, tant el d'una cultura sobre l'altra, com el del modern sistema i de la identitat funcional sobre les cultures i llur identitat orgànica, com de l'organització sobre l'ordre i l'harmonia i finalment del pensament sobre la realitat.

Aquest segon tipus d'educació intercultural pot adoptar diferents modalitats, insisteixo que **compatibles**, tant si es tracta de la lluita per la precedència del francès, com la lluita contra l'hegemonia de la llengua francesa o de les llengües oficials en el Quebec, o en favor del pluralisme lingüístic. Comprén des de la lluita contra la introducció a l'escola d'una ideologia intercultural fins a la lluita per a una educació intercultural a totes les escoles. Inclús, pot veure que l'educació intercultural *mainstream* vertical i piramidal, és el primer obstacle a l'educació intercultural horitzontal i per tant dir que no a l'educació intercultural i als diferents tipus piramidals, i al mateix temps, acceptar l'educació intercultural. Pot també aconsellar, al mateix temps, la necessitat que tenen les cultures d'integrar-se en el sistema, i de compondre's amb ell per sobreviure, i la necessitat de no integrar-s'hi; és a dir, de no combregar interiorment amb el sistema, d'emancipar-se'n si volem sobreviure; amb altres paraules, que poden estar dins del sistema sense formar part del sistema. Encara més, es pot treballar per adonar-nos que estem sempre **en** el sistema, tant quan som en una de les seves cèl.lules organitzades, per exemple, l'escola, l'estat-nació, etc..., com quan som fora d'questes cèl.lules, però que no necessàriament som **del** sistema, inclús si hi som dins.

Tornem a repassar les qüestions dels subtítols:

1. Està l'educació intercultural amenaçada per la integració del focus de convergència quebequès? Sí, quan es tracta de l'educació intercultural horitzontal. No,

quan es tracta de l'educació intercultural piramidal.

2. Pot éser ella la que amenaça la identitat i la precedència de la cultura i de la llengua francesa? Sí, quan es tracta de l'educació *aminsteam* sota totes les seves formes. No, quan es tracta de l'educació intercultural horitzontal i disposada al diàleg; tot contrari, intensifica aquesta precedència.

3. Pot ésser un obtacle per l'hegemonisme quebequès? Sí, quan es tracta de l'educació intercultural horitzontal. No, quan es tracta de l'educació intercultural piramidal.

Aquestes són les dues forces en conflicte actualment en el Quebec i el Canadà quant a educació intercultural. Una de les forces és la de la **violència**, l'altra la de la **no violència**. Pel nostre costat creiem que hi pot haver **pau intercultural només allí on no hi ha vencedor ni vençut**. En altres paraules, per manar a casa nostra, no és requisit indispensable manar els altres.

notes:

(1)- L'autor d'aquest article és actualment director de la recerca a L'*Institut Intercultural de Montreal* des del 1980. Del 1970 al 1979 en fou director general. Aquest article va ser publicat en el llibre *L'ecole québécoise dit oui à l'educatcíón interculturelle du Québec*, Montréal 1977, 178 pàgines. El títol original de l'article és *Pour être maître des autres?*

(2)- La meva introducció *Alternatives au développement*, a Vachon-Takatate. *Alternatives au développement*. Montréal, 1958. C.I.M. p. 1/19.

(3)- Vegis R. Vachon *D'un Québec intégrationiste à un Québec Interculturel* a *Interculture*, Cahier, 73, octubre-desembre 1981, p. 2/34.

R. Vachon. *Systè,e politique intégrationiste et identité culturelle* a *Migrants: trajects et tra-*

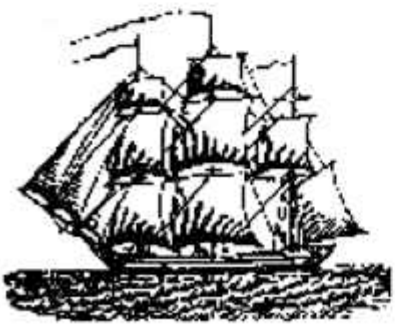

jectories. Revista Internacional d'Acció Comunitària, 14/54, p. 177/187.

El primer d'aquests textos tracta únicament de les relacions entre cultures, però tendeix a fer abstracció sobre algun punt bastant important:

a)- El sistema de la megamàquina, que tant pesa sobre les nostres respectives identitats culturals.

b)- Les aspiracions de la comunitat francòfona de soca-rel, no tant sols de ser mestressa a casa seva, sinó de sobreviure en un món pluralista.

El segon text intenta posar remei al primer punt, i l'article actual al segon, encara que sigui parcialment. Espero poder-lo completar més endavant amb uns estudis sobre la identitat de la comunitat francòfona de soca-rel (dita quebequesa), sobre la seva supervivència i el seu creixement en un medi pluralista. Pot ser, en efecte, que els *franco-quebequesos* estiguin encara massa preocupats en la seva supervivència com per a interesssar-se pel que consideren un luxe: una societat intercultural. Però voldria demostrar que una societat intercultural no és un luxe. És realment el pas que pot permetre a la identitat cultural franco-quebequesa de sobreviure i de crèixer en el que té de més original. A més a més, tenim l'avantatge que ja hi vivim en aquesta societat pluralista.

Es pot complementar aquest treball amb la lectura del Cahier 91 d'*Interculture*, on ja explicava llargament el que entenc per societat intercultural. Els que vulguin aprofundir-ho més poden llegir *The invisible Harmony: A Universal Theory of Religion or a Cosmic Confidence in Reality?* de R. Pànikkar, a *Swindler, ed Toward a Universal Theory of Religion* (N.Y. 1978), Orbis, p. 118/153.

(4)- Espero que se'm comprengui bé! La meva meta aquí, és la d'invertir les prioritats i afirmar que les cultures i les nacions orgàniques tenen prioritat sobre aquesta realitat funcional, administrativa i jurídico-política que és l'estat-nació o la col.lectivitat estato-nacional. (Sobre això, vegis *Interculture*, Cahier 99. *État el Culture)*.

Però, és molt difícil de fer aquesta inversió. Estem com presoners dels quadres definitoris jurídico-polítics i administratius, del sistema, que ens impedeix de plantejar-los les qüestions radicals i existencials que ens permetrien la sortida del cul-de-sac.

Les paraules Quebec i Canadà són conceptes funcionals que se'ns presenten com a realitats transculturals i transètniques a les que totes les ètnies, les cultures i la realitat del seu territori tenen l'obligació de subordinar-se. Aquestes paraules fan referència a una col.lectivitat *estato-nacional*, a una super-nació funcional que se'ns presenta transnacional (per sobre les nacions que viuen en el *seu* territori) i sobirana. Aquesta col.lectivitat pretén tenir un *legítim* poder de control i senyorejar els seus *subjectes*, que són les comuitats naturals, les nacions orgàniques i les persones, que de forma unilateral han decidit de posar sota la seva jurisdicció, siguin les normes establertes per estats-nació similars. Aquesta nació funcional substitueix les comunitats, les nacions orgàniques i les pàtries respectives i usurpa els sentiments patriòtics que transfereix a aquesta pàtria col.lectiva. Arriba, inclús, a intercanviar la mateixa identitat intercultural que substitueix per identitat *estato-nacional*, de manera que ja no es pot parlar de societat intercultural sinó parlar de Quebec o de Canadà intercultural. I és exactament això el que intento sobrepassar.

(5)- Ningú necessita arribar a ser franco-quebequès ni deixar de parlar la seva llengua vernàcula. Seria pura i senzillament una alienació.

Robert Vachon

CIENCIA, NATURA I GENERE (i II)

Vandama Shiva

Us presentem la segona i última part del treball que Vandama Shiva va realitzar sobre els conceptes Ciència, Natura i Gènere.
L'autora contrasta la ciència ortodoxa, reduccionista, amb tota la tradició científica plural i global d'altres cultures, el seu nexe amb el poder, així com analitza a nivell ontològic, epistemològic i sociològic l'exclusió que fa la ciència reduccionista d'altres coneixements tradicionals.
Com l'autora ens diu: "L'assassinat dels pobles i la matança de la naturalesa, és una forma invisible de violència que és avui la major amenaça a la justícia i a la pau", tot acabant dient-nos que "La recuperació intel.ektual del pricipi femení, crea noves condicions per a les dones i per a les cultures no occidentals per esdevenir actors principals en l'establiment d'una democràcia de tota la vida, com a forces de contrabalanceig a la cultura intel.lectual de la mort i la dependència que el reduccionisme crea"

We present you the second and final part of that work who Vandame Shiva produced around the concepts Science, Nature and Genre.
The author (she) contrast the orthodox science, lessening, with all the plural scientific tradition from other cultures, its relationship with the power, as well as, anatyzing the anthology epistemologic and sociological levels, the exclusion which the lessening science makes to other traditional knowledges. Like the author says: "The killing of the commons and the nature carnage, is an invisible way of violence, which is today the eldest threat to the justice and to the peace", and finally saying: "The intelectual recovering of the female principles, creates new conditions for the women and for the no occidental cultures to became principal actors in establish an all life democracy, as against-balance forces to the intellectual culture of death and dependency which the lessening creates.

Ni prezentas al vi la duan kaj lastan parton de la artikolo kiu Vandama Shiva pretigis pri la konceptoj Scienco, Naturo kaj Genro.
La aŭtorino kontrastas la ortodoksan sciencon, reduktigan kun la tuta scienca tradicio plurala kaj totala de aliaj kulturoj, ĝia ligo kun la povo, kaj aukaŭ analizas snivelo je ontologia epistemologia kaj sociologia la ekskludon kun la reduktiga scienco faras pri aliaj tradiciaj konoj.
Kiel la aŭtorino diras : "la murdo de la posolaj kaj la mortigo de la naturo, estas nevidebla perforta formo kiu nuntempe estas la plej granda minaco kontraŭ la justeco kaj la paco" kaj finas jene "la intelektula reakirado de la virina principo, kreas novajn kondiĉojn por la virinoj kaj la kulturoj ne okcidentaj, kiuj fariĝas ĉefaj rolantoj en la starigo de demokratio por la tuta vivo, kiel konpensigaj fortoj al la intelektula kulturo de la morto kaj la dependeco, kiun kreas la reduktigo.

PROFITS: REDUCCIONISME I VIOLÈNCIA

El cercle tancat entre ciència reduccionista, patriarcat, violència i beneficis explica que en un 80% la recerca científica és devota de la indústria bèl.lica i està francament orientada a la violència letal, violència que en els temps actuals no és solament contra l'enemic en combat, sinó que també ho és contra àmplies àrees de població civil. En aquest llibre argumento que la ciència moderna està connectada amb la violència i els beneficis tant en els camps pacífics, com per exemple boscos i agricultura on el confessat objectiu de la investigació científica és el benestar humà. La connexió entre reduccionisme, violència i guanys està construïda dins la gènesi del masclisme científic pel que el reduccionisme de la natura és una resposta epistèmica a una organització econòmica basada en una explotació incontrolada de la natura per a

maximalitzar els beneficis i l'acumulació de capital.

El reduccionisme lluny de començar com un accident epistemològic és una resposta a les necessitats d'una específica forma d'organització econòmica i política (22). Des de la perspectiva del reduccionisme, la revolució industrial i l'economia capitalista serien els components filosòfics, tecnològics i econòmics del mateix procés. Firmes individuals i sectors fragmentaris de l'economia, siguin privades o estatals, tenen present només l'eficàcia i el guany; i cada firma i cada sector mesura la seva eficàcia per l'extensió que en maximalitza els seus guanys, indiferents a les enormes despeses socials i ecològiques. La lògica d'aquesta eficàcia interna ha estat suministrada pel reduccionisme. Solament aquelles característiques dels recursos del sistema que són tingudes en compte perquè generen profit a través de l'explotació i de l'extracció es respecten, o aquelles que estabilitzent el procés ecològic però que són comercialment no rendibles i poden ser ignorades i eventualment destruïdes.

El comerç capitalista està basat en una especialitzada acomodació a la producció. Per tant es requereix una uniformitat en la producció i un ús unifuncional dels recursos naturals. Així doncs, el reduccionisme limita complexos sistemes a un únic component, un component únic a una funció única. En el paradigma reduccionista, un bosc, comercialment es redueix a fusta, i fusta es redueix a fibra de cel.lulosa per a la indústria de pasta de paper. Boscos, terres i recursos genètics són manipulats per incrementar la producció de pasta de paper i aquesta distorsió és legitimada científicament com a increment de la sobreproducció, encara que això pugui fer descendir el volum d'aigua dels boscos o redueixi la diversitat de formes que constitueixen les comunitats forestals. La vida de diversos ecosistemes és així violada i destruïda pel *científic* forestal i el *desenvolupament* del bosc. En aquesta línia, la ciència reduccionista és a l'arrel de la creixent crisi ecològica perquè comporta una transformació tal de la natura que els seus processos orgànics, els seus ritmes i la seva capacitat regenerativa són destruïdes.

Les dones en el manteniment de l'economia, produint i reproduint riquesa, en companyonia amb la natura han estat expertes en adquirir el seu propi dret d'uns coneixements complets i ecològics dels processos naturals.

Però aquestes modalitats alternatives de coneixement que van orientades als beneficis socials i a les necessitats de sosteniment, no són reconegudes del paradigma reduccionista perquè li falta percebre les interconnexions de la natura o les connexions de la vida de les dones, del treball i els seus coneixements en la creació de riquesa. La racionalitat i eficàcia dels sistemes de coneixement reduccionista i no reduccionista no han estat mai avaluades d'una manera conscient. La racionalitat de la ciència reduccionista és *a priori* considerada superior. La ciència reduccionista ha desplaçat els models no reduccionistes del coneixement i ho ha fet no des d'una consciència competitiva sinó des del suport polític de l'estat: el manteniment de policia i programes procuren els subsidis financers i materials tan bé com el suport ideològic per l'apropiació de la naturalesa el benefici. Aleshores els mites paral.lels del progrés i la racionalitat superior van perdent la seva brillantor en l'entrenament per a desenvolupar models i paradigmes que rebenten visiblement en àmplies crisis ecològiques, i l'estat passa a transformar mites en ideologia.

Quan es confronta una firma o un sector individual amb la seva directa incidència social d'apropiació de la natura, en ter-

mes de progrés d'irracionalitat, la gent pot avaluar per ella mateixa els costos socials i els beneficis privats i poden diferenciar entre progrés i regressió, racionalitat o irracionalitat. Però amb la mediació estatal subjectes i ciutadans esdevenen objectes de canvi, al contrari que els seus determinants i conseqüentment perden alhora la capacitat i el dret d'avaluar el progrés. I si han de suportar els costos en comptes de recollir beneficis del *desenvolupament* això es justifica com un sacrifici menor pels *interessos nacionals*.

Els nexes entre l'estat, l'èlite i la creació de superàvits suministren el poder amb que el reduccionisme estableix la seva supremacia. Les institucions per a l'ensenyament de l'agricultura, la medicina i la silvicultura ensinistren el poble en els paradigmes reduccionistes en nom de l'agricultura, la medicina i la silvicultura *científiques* per establir la superioritat de la ciència reduccionista. Despullades de poder, les inversions que fa l'estat en la línia que denunciem, fa que es pugui reconèixer el reduccionisme com inconsistent i ineficaç en resposta als problemes respecte a la natura. La silvicultura reduccionista ha destruït els boscos tropicals, l'agricultura reduccionista està destruint el conreu tropical. Com a sistema de coneixement de la natura o la vida, la ciència reduccionista és inconsistent i inadequada; com a sistema de coneixement de mercat és poderosa i profitosa. La ciència moderna, com hem fet notar abans, té una visió del món que suporta i és suportada pel sistema sociòpolítico-econòmic del capitalisme occidental patriarcal que domina i explota la natura, les dones i els pobres.

L'ultimatum reduccionista s'aconsegueix quan la natura està enllaçada amb una visió de l'economia com una activitat en la que el diner és l'única mesura de valor i riquesa. La vida desapareix com a qüestió principal dels afers econòmics. Però el problema del diner és que manté una relació asimètrica amb la vida i amb els processos vitals. Explotació, manipulació i destrucció de la vida a la natura poden ser una font de diners i de profits, però mai més podrà esdevenir una font de vida natural ni tindrà la capacitat de fer de suport a la vida. Aquesta dissimetria ès a considerar per un aprofundiment de les crisis ecològiques com a disminució del potencial de producció de vida, des dels inicis amb increment del capital acumulatiu i l'expansió del *desenvolupament* es vol reemplaçar la moneda de vida i sosteniment amb la moneda de beneficis i profits. El *desenvolupament* d'Àfrica pels experts d'occident és la primera causa de destrucció de l'Àfrica; el *desenvolupament* del Brasil pels bancs i corporacions internacionals és la primera causa de destrucció dels boscos humits de l'Amazònia, la més gran expansió de la vida. Els nadius d'Àfrica i de l'Amazòna tenien recursos suficients per viure centenars d'anys amb els sistemes evolutius autòctons. El que el poble indígena havia conservat al llarg de la història, els experts occientals i els seus coneixements, han destroçat en poques dècades fins i tot en pocs anys. És aquesta destrucció d'ecosistemes i de la saviesa que jo destaco com la violència

del reduccionisme, que esdevé:

a)- **violència contra les dones**: dones, tribus i pagesos coneixedors del seu entorn, són violats per experts i no-experts que els compartimenten convertint-los en no coneixedors dels seus propis territoris vitals i dels seus llocs habituals i en el fet que la responsabilitat de pràctica i acció resideixen en ells, tant sia als boscos, en els aliments, en les aigües.

b) **violència contra la natura**: la natura és violada com un subjecte de coneixement, quan la ciència moderna destrueix la seva integritat tant els processos d'investigació com els de manipulació.

c)- **violència contra els beneficiaris dels coneixements**, contràriament al que proclama la ciència moderna, el poble és el darrer en beneficiar-se dels coneixements científics, i particularment els pobres i les dones, les seves pitjors víctimes són desprovistes dels seus potencials productius, dels mitjans de subsistència del suport de vida.

d)- **violència contra el coneixement:** en la línia en què s'assumeix com en primera instància un únic modus legítim de coneixement racional, superior als modus alternatius amb *la supressió i falsificació de la realitat*, comet violència contra la mateixa ciència. Declara els sistemes orgànics de coneixement irracionals, i rebutja els modus d'opinió dels altres amb una manca total d'avaluació racional. A la vegada es protegeix a si mateix de l'exposició i investigació dels mites que ha creat assenyalant com a sacratíssimes i privadíssimes qualsevol cosa que qüestioni les seves proclames científiques.

DUES CLASSES DE REALITATS

El model convencional de ciència, tecnologia i societat localitza les fonts de la violència en la política i en l'ètica, en l'*aplicació* de la ciència i la tecnologia, i no en el coneixement científic per ell mateix. La dicotomia assumida entre valors i fets subordinant aquest model, implica una dicotomia entre el món dels valors i el món dels fets. Des d'aquest punt de vista, les fonts de la violència es localitzen en el món dels valors, mentre que el coneixement científic habita en el món dels fets.

El valor factual de la dicotomia és la creació d'un modern reduccionisme científic en el que, mentre l'ésser humà té una resposta epistemològica al seu particular joc de valors, es dóna per sabut que és independent dels seus valors. Per les esquerdes entre el món dels valors versus el dels fets, s'amaga la diferència real entre dues classes de realitat carregades de determinats valors. El modern reduccionisme científic es caracteritza com a receptor dels descobriments de les propietats i lleis de la natura d'acord amb el model *científic* que es proclama de ser *objectiu, neutral* i *universal*. Aquesta visió del reduccionisme científic com a descripció de la realitat *tal com és*, presuposada de valors, es comença a rebutjar cada vegada més en els terrenys històric i filosòfic. Ha estat històricament establert que tot coneixement, inclòt el modern coneixement científic, està edificat sobre l'ús de diverses i plurals metodologies, i el reduccionisme és solament una d'aquestes opcions disponibles.

No hi ha un mètode *científic*; no hi ha un sol procediment, sinó un joc de regles que estan sota cada peça de la recerca i garanteixen que això és científic i a més fidedigne. La idea d'un mètode universal i estable i d'unes mesures immutables d'adequació a totes les idees per igual i un raonament estable és una irrealitat com a idea universal i estable d'instruments de mesura que mesuren totes les magnituds, i no pas la causa de les

circumstàncies. (23)

L'assumpció de la idea que la ciència només és pur afer i no pas realitat no té suport des de la pràctica de la mateixa ciència. Els *fets* de la ciència reduccionista estan socialment construïts en categories que tenen les marques culturals de la burgesia occidental, del sistema patriarcal i que són en el seu context descoberta i justificació. Carolyn Merchant ha mostrat com fins el s.XVI a Occident, les metàfores orgàniques eren considerades científiques i assenyades. *Una mentalitat orgànica orientada cap a que els principis femenins tenien un important paper, va ser substituïda i reemplaçada per una mentalitat mecanicista, orientada tant a eliminar com a usar els principis femenins cap a l'explotació. A mesura que la cultura Occidental esdevenia mecanitzada en el s.XVI, els esperits de la mare terra i la terra verge eren subjugats per les màquines.*(24). La subjugació d'altres tradicions de coneixement és semblantment un desplaçament d'un complex de cultures constituïdes per fets naturals per altres cultures, no de substitució de la *superstició* sinó de *realitat*. Les categories del coneixement científic no són merament cognitives, són també ètiques.

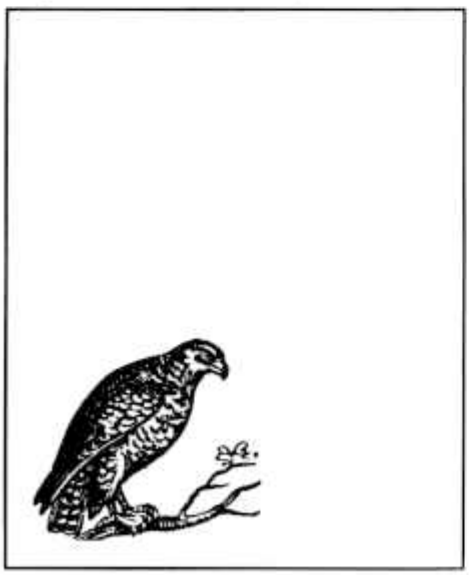

Mentre que les imatges de la terra nutrícia poden ser vistes com un contrast cultural restrictiu de la societat i la moralitat regnants respecte a la Terra, les noves imatges de propietat i la dominació funcionen com acceptades culturalment per l'aprofitament de la natura. Controlant imatges que construeixen fets alhora que operen com a sancionadores i restrictives tan subtils de les *obligacions* i *no obligacions*.

Al Tercer Món, els conflictes entre les percepcions reduccionistes i les ecològiques del món són una realitat contemporània i quotidiana, en les que els gradutas i experts científics mascles occidentals compendien el coneixement. El combat polític pels moviments ecologistes i feministes inclou un canvi epistemològic en els criteris d'avaluació de la racionalitat del coneixement. Les paraules i la validesa del reduccionisme reclamen i opinen la necessitat de ser mesurades enfront els criteris ecològics quan la crisi de sosteniment i supervivència és el desafiament intel.lectual primordial. La visió del coneixement científic reduccionista com una pura descripció de la natura, superior a d'altres alternatives, es troba ecològicament sense fonament. L'ecologia percep les relacions entre diferents elements d'un ecosistema: que les qualitats que seran seleccionades per un recurs particular dependrà de les relacions preses en el context que defineix aquestes propietats. El context està fixat per les prioritats i valors que guien la percepció de la natura. Selecció del context que inclou una valoració determinada del procés i la selecció que al seu tom determinen les prioritats observades. No hi ha un fet neutral de la natura *independent del valor determinat pel coneixement humà i l'activitat econòmica.* Les prioritats percebudes en la natura dependran sobretot d'una observació i de com aquesta observació depén de l'interès econòmic i del que es vol fer

amb els recursos naturals. El valor de màxim apriofitament és l'enllaç dels sistemes reduccionistes, mentre que el valor de la vida i del manteniment de la vida està lligat als sistemes integrals i ecològics .

DUES CLASSES DE RAONAMENTS

Els components ontològics i epistèmics del reduccionisme mundial proveeixen estructures per una particular pràctica científica. D'acord amb Descartes, *El mètode consisteix enterament en l'ordre com una disposició dels objectes cap a una direcció mental que ha de ser dirigida si volem descobrir la veritat. Complirem això exactament si* ***reduïm*** *les intrincades i obscures proposicions pas a pas per aquelles que són més simples i després començant amb l'aprehensió intuïtiva que totes les coses són absolutament simples, amb la intenció d'ascendir cap el coneixement de les coses precisament per passos similars* (25). Aquest mètode era, segons la visió de Descartes, el mètode que *ens restituiria a nosaltres mateixos amos i poseïdors de la natura.*

I encara el singular abandonament del lideratge per la percepció de la realitat en el cas dels organismes vius com natura (incloent-hi l'home) en la que el total no és merament la suma de les parts, perquè les parts són tan cohesionadament interrelacionades que aïllades cada una distorsiona el total.

Kuhn, Feyerband, Polany i altres han argumentat convençudament que la ciència moderna no es practicada d'acord amb un bon i estable mètode científic; tots ells poden admetre que és així un mètode simple de pensament, com a mínim.

El control experimental i el laboratori són els elements centrals de la metodologia

de la ciència reduccionista. L'obejcte d'estudi és arbitràriament aïllat del seu medi natural, de les seves relacions amb els altres objectes i observadors. El context (el valor estructural) que es prova, determina quines propietats són percebudes i prima la particular manera de creure. El programa Baconià de domini sobre la naturalesa, està centralment basat en el control dels experiments que són concebuts i formulats en el llenguatge i la metàfora de la violació, la tortura i la inquisició. El *control* de l'experiment era per tant una opció política amb la finalitat de controlar la natura i amb l'exclusió d'altres vies de coneixement. Era assumit que la veritat de la naturalesa era més accessible per mitjà de la violència, i es reconeixia que aquesta veritat està a la base del poder. En aquesta línia *el coneixement humà i el poder humà coincideixen* (26) Sandra Harding ha considerat això en la contemporània *aliança del coneixement pervers que reclama amb perversitat dominació i poder.*

El nexe coneixement i poder, és inherent al sistema reduccionista perquè l'ordre mecanicista, com a estructura coceptual, anava associada amb els valors basats en el poder que eren compatibles amb les necessitats del comerç capitalista. Generava desigualtat i dominació i la via del coneixement generat, estructurat i legitimat, i per aquesta mateixa raó, el coneixement transformava alhora naturalesa i societat. La dominació del Sud pel Nord, de les dones pels homes, de la natura pels occidentals, comença ara a ser identificada com l'arrel de la dominació inherent a la visió mundial de l'home occidental durant les tres darreres centuries, per mitjà de la qual s'ha subjugat o exclòs la resta de la humanitat.

Com Harding observa, *Nosaltres podem ara discernir els efectes d'aquestes marques culturals en les discrepances entre els mètodes de coneixement i interpretacions proveïdes pels creadors de la cultura moderna i les característiques de les altres. La cultura occidental afavoreix opinions mirall a voltes clares i a voltes distorsionades, no com el món és, sinó com es voldria que fos, de cara a projectes socials dels seus històricament identificables creadors* (27).

L'exclusió d'altres coneixements tradicionals per la ciència reduccionista és de tres tipus:

1er)- Ontològica, les propietats són intocables.

2on)- Epistemològica, altres camins de percepció i de coneixement no són reconeguts

3er)- Sociològica, els no especialistes i els no experts, són privats del dret a accedir al coneixement i de poder jutjar per ells mateixos.

Tot això és matèria política, no ciència. Escollint *una* part del poble (els especialistes), que adopten *un* camí de coneixement del món físic (el reduccionista), per trobar *un* conjunt de propietats a la naturalesa (el mecanicisme), és política, no un modus científic. El coneixement així obtingut és presentat com *les lleis de la naturalesa* de manera totalment universal. Feyerband està en la cosa certa quan diu *l'**aparença** d'objectivitat que s'aplica a les diverses valoracions de judici ve del fet que una particular tradició és **utilitzada** però no reconeguda. L'absència d'objectivitat no és una prova d'objectivitat però sí un descuit.* L'experiment *controlat* que era assumit com un modus *neutral* d'observació era, en realitat una eina política per excloure al poble de la investigació i en la vida diària li era denegat l'accés al status científic.

Això mateix es pot dir de la ciència mo-

derna que no és ciència per si mateixa, sinó un mal ús i la falta d'ètica en la tecnologia aplicada que en deriva i que n'és la primera violència. I encara la més aparent la claretat d'quest argument, el fet insostenible avui en dia que ciència i tecnologia han esdevingut inseparables i l'amalgama ha estat incorporada en el complex industrial-científico-militar del capitalisme patriarcal.

La fragmentació de la ciència en tanta varietat d'especialitzacions i sub-especialitzacions és utilitzada com un cortina de fum per desdibuixar la connexió entre la ciència i un particular model d'organització social, que és de fet una ideologia.

La ciència reclama com a veritables les que són verificables i neutrals i són acceptades com a justes i per conseqüent universals, sense tenir però en compte el context social.

Des de la perspectiva de les tradicions sotmeses, les *veritats* del reduccionisme són mentides per als sotmesos. Per què contemplem el sorgiment de la ciència com un gran avenç per a la humanitat que ha reeixit solament a costa del deteriorament social de la majoria dels humans, incluïdes les dones i les cultures no occidentals? Sandra Harding localitza la cultura de la destrucció i el domini en el concepte *la ciència com a norma*, no en la ciència dolenta i pregunta: Pot ser l'ús de la ciència qui crea el desastre ecològic, l'armament militar, trastoca el treball humà en una feina físicament i mental mutiladora, desenvolupa vies de control dels *altres*- els colonitzats, les dones, el pobres- poden ser els abusos de la ciència aplicada? O es que aquesta forma de conceptualització de les característiques i propòsits del mètode experimental se'n segueix que allò que hem anomenat ciència dolenta o ciència abusiva sigui una manera normal i distintiva de la ciència masculina? (28)

CIÈNCIA MODERNA I CRISI ECOLÒGICA

El sobrenatural-natural divideix

No fa gaire temps que els més grans filòsofs, sociòlegs i antropòlegs, tant occidentals com no-occidentals, relegaven tot allò que és tradicional al reialme de lo sobrenatural, la mística i l'irracional. Pel contrari la ciència moderna s'ha definit com l'única natural, material, empírica i racional. Els científics d'acord amb una metodologia científica abstracta han valorat com a capdevanters els qui són responsables directes de la realitat que s'observa al món. Els conceptes teòrics

del seu discurs, eren en un principi vistos com per verificar directament simples observacions. Naturalment una elemental investigació en la naturalesa de les teories científiques demostra que aquesta simplificació no és possible sinó que les propostes teòriques eren incidents tant en les observacions com en els fets.

A més a més, la manca d'un vocabulari teòricament neutral excloïa la possibilitat de definir i concloure les reivindicacions teòriques.

Les opinions científiques, com totes les altres, van ser lentament reconegudes com sorgides no d'acord amb el model verificacionista, sinó des del compromís de la comunitat científica de pressuposar metàfores i paradigmes que determinessin el significat dels termes constituents, dels conceptes, dels punts de partida i de la realitat.

Intenció i validesa eren controlades pel món científic i no pas pel món natural. Aquestes noves consideracions de la moderna ciència no permetien criteris per distingir entre els mites del pensament racional i les metàfores de la ciència moderna, entre les pressuposades entitats sobrenaturals de les comunitats tradicionals i les teòriques entitats pressuposades pels científics moderns. D'aquesta manera la consciència de familiaritat entre teoria i pràctica de la ciència moderna i la del pensament tradicional col.lapsa la distinció entre el sobrenatural i el natural, l'irracional i el racional, el social i el científic.

Això aparta la ciència moderna del seu pressumpte status de privilegi epistemològic i eleva el pensament tradicional a l'estatus d'etno-ciència perquè constitueix vies legítimes de coneixement i perquè les seves reivindicacions són expressades cada dia en les llengües populars i són influenciades per les estructures d'aquests llenguatges. Això es fa extensiu a les singularitats de cada societat i a la seva gent. Però així i tot encara que l'explicació teòrica del pensament tradicional és ara reconeguda com de l'ésser humà en el terreny natural i no en el sobrenatural, i és el mateix per l'estatus epistemològic que per l'explicació del pensament científic modern, el poder congnoscitiu és vist com a inferior .

Hi ha, sigui com sigui, un nombre de problemes que des de la perspectiva de la ciència moderna són de coneixement superior mentre que es concedeix estatus epistemològic a la cosa tradicional des del sistema d'opinions.

Primerament, com Kuhn (29) ha demostrat, els científics no són en la pràctica típica i consistentment coneixedors de l'existència d'alternatives en la majoria dels casos. La ciència no és propensa a obrir-se tant com ho és el pensament popular.

El científic en busca d'informació no es situa lliurement enmig de fileres il.limitades d'alternatives, com la imatge popular suggereix, sinó que es troba constret pel paradigma dominant actualment. Per altra banda, té tan poc coneixement de les creences tradicionals, especialment des d'una perspectiva diacrònica, tan poc coneix essent de les opinions sobre el seu propi estancament, de la seva manca de creativitat, etc... que només pot ser especulació. Així doncs, no pot legítimament parlar de predicaments *tancats* i *oberts* sinó simplement de rapidesa o lentitud dels canviants sistemes d'opinió.

Per què com més canvis en el pensament per se, més s'incrementa la teorització sobre racionalitat i cognescència? El falsificacionisme Popperià sembla identificar la complaença de l'intercanvi d'opinions amb esperit crític, amb que els sistemes d'opinió són ràpidament

canviants, en direccions envolvents i més objectius i racionals. I és així que aquesta visió del progrés-onada-revolució, una altra vegada emmascara els problemes. Si, seguint Kuhn, el canvi científic és conduït per factors polítics i socials i no purament per criteris lògics i empírics provinents del mètode científic, comença a haver-hi dificultats per concebre la manera de canviar en ell mateix els resultats del progrés.

Inclús en el Tercer Món (no mundial) de Popper de les idees i coneixements, no és possible defensar les afirmacions que diuen que quant més elevat és el nombre de les creences, més racionals esdevindran les pròpies creences. En el món real on de totes maneres les idees i les creences són les guies de l'acció i juguen tant els rols de transformació com d'interpretació, un canvi massa ràpid en el sistema d'opinions a vegades esdevé un signe d'irracionalitat i d'irresponsabilitat més que no pas de racionalitat i d'esperit crític. L'exemple més clarificador de tal irracionalitat i irresponsabilitat és la situació de la crisi ecològica contemporània. Mentre que els sistemes tradicionals de creences, en pocs casos, han portat a una transformació material de l'entorn que dugués a desastres ecològics, en la majoria dels casos, les etno-ciències han provat que eren adequades per mantenir les societats i la natura. Per altra banda, les condicions que amenacen el sosteniment dels homes i de la natura, degudes a la pròpia intervenció humana, semblen ser la regla més que no pas l'excepció en el pensament científic modern i en la pràctica estimulen a que així sigui sobretot en els àmbits de la salut, de producció alimentària i del consum d'aliments.

Les noves filosofies científiques que han tirat per terra la divisió entre el sobrenatural i el natural, han establert una equivalència epistemològica entre etno-ciència i ciència moderna i han creat models que no permeten que ningú debati l'estat d'opinió respecte de la natura en la perspectiva materialista de les crisis ecològiques. La conclusió de Kühn que pren mida a la natura en caixes inelàstiques de paradigmes no deixa espai per introduir aquestes situacions materials on la natura és contraproduent. La seva visió condueix doncs, a una vacuïtat material. El coneixament de la natura pot ser materialment avaluat solament quan es trenca el dualisme que separa pensament d'acció i opinió de pràctica.

Aquest criteri materialista ens permet una visió dels sistemes de creences com inconsistents, no anticipatius ni predictius i en l'entron material són molt més intensius i extensius que la transformació prevista. Quan els antibiòtics creen superinfeccions, quan les mesures de control de les riuades accentuen les inundacions, i els fertilitzants roben al sòl la seva fertilitat, el problema no és merament d'ús i mal ús de tecnologia. Està arrelat en el mateix problema de coneixement-creació de la ciència moderna, un procés que s'està tornant més i més preocupant amb els problemes materials creats per la intervenció de les opinions científiques, que no pas els problemes materials que es posa la natura per ella mateixa.

LA DIVISIÓ NATURAL-ANTINATURAL

Les relacions creença-acció i teoria-pràctica formen una unitat que proveeix la unitat de valoració que en el materialisme epistemològic pot ser interpretada en dos diferents nivells per la ciència moderna. En el primer nivell, l'activitat o pràctica que envolta la transformació materialista pot ser restringida en la pràctica pel científic en el seu medi especialitzat de laboratori. Aquest nivell no crea les condicions en les que es puguin ser vistes les inestabilitats ecològiques que

les creences errònies tenen respecte els procesos naturals. Per a una avaluació ecològica de l'adequació material de les teories esdevé essencial considerar un nivell més general de pràctica en el que la transformació material se situa en el marc natural més ampli, i no en el marc manipulat d'un laboratori. És bastant obvi que certs tipus de teoria científica no arriben al segon nivell de la pràctica. Exemples d'aquestes són les teories astrofísiques o teoria de les partícules que en el seu estat actual, s'aturen en la transformació material requerida per crear una situació experimental i no s'escampen en un entorn més ampli. De totes maneres, tals teoritzacions són ben poc interessants en el contexta comparatiu amb les etno-ciències i en l'avaluació de la perspectiva ecològica tot i que per una filosofia dualista de la ciència reduccionista són interessants, doncs és justament en aquest terreny on estan més avançades les idees de l'esquema reduccionista-positivista. Per la nostra tasca, la teoria i pràctica científica que és rellevant, és la del tipus que té implicacions ecològiques i que comporta la pràctica científica en l'escenari natural més ampli.

Hi ha una tercera categoria de coneixement en la ciència moderna la qual a diferència de la física de les partícules trascendeix el context material del laboratori experimental i, a diferència del coneixement en les àrees relacionades amb salut, aliments i agricultura, no creen desequilibris ecològics.

L'electrònica i les seves conseqüents especialitzacions en són un bon exemple. Tals dominis científics estan caracteritzats per ambdós nivells de la pràctica que tenen lloc en entorns materialment artificials i fets per l'home. Els artefactes creats com a part de l'activitat transformadora que sorgeixen de tals creences no interfereixen amb els processos natu-

rals i de relacions amb la natura. Encara que es deriven de la natura, després de la seva creació continuen existin independentment d'ella. De totes maneres la creació d'aquests artefactes no reemplaça els procesos naturals que asseguren la supervivència de l'home; únicament complementen el món natural material i no proporcionen un substitut per aquest. Qui pot donar millor indicació de la continuada dependència de l'home amb la natura que el fet que les avui en dia anomenades societats post-industrials satisfacin la majoria de les seves necessitats alimentàries a través de les importacions des de països anomenats subdesemvolupats? És en el context del rol central continuat de la natura en la supervivència humana que la inadequació material del pensament científic en la perspectiva ecològica esdevé essencial.

Per a aquells que han interioritzat la linialitat en la història i en la natura, el fet de prendre com a guia l'etnociència pot semblar un *tornar enrera*. Per a d'altres, que veuen la pluralitat com l'ordre estable pels ecosistemes naturals i les societats humanes, el fet de ser il.lustrats per l'etnociència equivaldrà a retornar al camí apropiat després d'haver-se extraviat per la carretera reduccionista. La natura, és després de tot, diversa i l'autèntic coneixement d'ella ho ha de tenir en compte. Les etno-ciències no són menys fiables perquè siguin més pluralistes i la universalitat de la ciència reduccionista no proporciona una explicació més fiable de la natura perquè aquesta és única. Després de tot l'objectivitat no pot equivaldre a donar una resposta inapropiada que destrueix el seu vertader objectiu.

La història recent ha mostrat que en algunes àrees de l'activitat humana un retorn al pensament i a l'acció ecològica és possible i desitjable. La pràctica primitiva de donar el pit ha estat desacreditada per la publicitat i les recomanacions reduccionistes de la indústria alimentària infantil. L'ecologia de l'alletament de totes maneres ha estat de nou apreciada i la pràctica *primitiva* és avui en dia una pràctica il.lustrada. La quimicalització per tenir cura de la salut sembla ser l'únic camí de desenvolupament del paradigma reduccionista. La tasca de l'etno-medicina ens retorna els tractaments i medicaments saludables. Els conreus de substàncies orgàniques que varen crear els *grangers del quatre-cents* està tornant, amb tota la diversitat i pluralitat de la seva base tradicional. Cada un d'aquests passos cap al pensament i l'acció ecològica ha estat possible perquè el contacte ha estat fet amb una tradició etno-científica. Si el món ha de ser conservat per la supervivència, el potencial humà és primordial. És l'únic recurs que tenim per prevenir i impedir la destrucció dels nostres ecosistemes. Les lluites ecològiques de les dones contemporànies són nous intents per establir que la continuïtat i l'estabilitat no signifiquin l'estancament i que l'equilibri amb els processos ecològics de la naturalesa no siguin endarreriments tecnològics sinó sofisticacions tecnològiques. En un moment en què una quarta part del món està amenaçada de morir de fam degut a l'erosió del sòl, de

l'aigua i la diversitat genètica dels recursos vitals, la persecució del miratge del creixement infinit mitjançant l'expansió de tecnologies destructives dels recursos, esdevé un gran focus de genocidi. L'assassinat dels pobles i la matança de la naturalesa és una forma invisible de violència que és avui la major amenaça a la justícia i a la pau.

Les emergents crítiques feministes i ecològiques de la ciència reduccionista extenen el domini de la comprovació de les teories científiques al món físic més ampli. Socialment el món dels experiments i de les teories científiques ha de ser ampliat més enllà dels anomenats especialistes i experts, cap al món d'aquells que n'han estat exclosos sistemàticament - dones, camperols, tribus. La verificació i validesa d'un sistema científic serà llavors una valoració en la pràctica, on pràctica i experimentació sigui activitat en la vida real, en la societat, en la natura. Harding diu:*Ni Déu, ni la tradició han estat privilegiats amb la mateixa credibilitat que la racionalitat científica en les cultures modernes... El projecte que la sacralitat de la ciència fa tabú és l'examen de la ciència, de la mateixa manera que s'examinen altres institucions o conjunts de pràctiques. Si nosaltres no desitgem intentar veure les estructures i pràctiques de la ciència afavorides per la intel.lectualitat com artefactes culturals més que com a manaments sagrats transmesos a la humanitat en el naixement de la ciència moderna, llavors serà difícil comprendre com el simbolisme del gènere, l'estructura social genèrica de la ciència i les identitats i comportaments mascles dels individus científics han deixat les seves marques en la problemàtica, conceptes, teories, mètodes, interpretacions, ètica, significats i propòsits de la ciència* (30).

La recuperació intel.lectual del principi femení crea noves condicions per a les dones i per a les cultures no occidentals per esdevenir actors principals en l'establiment d'una democràcia de tota la vida com a forces de contrabalanceig a la cultura intel.lectual de la mort i la dependència que el reduccionisme crea.

Els moviments ecologistes són moviments polítics per un ordre mundial no violent en el que la natura és conservada per a protegir les opcions de supervivència. Aquests moviments són petits, però estan creixent. Són locals però els seus èxits tenen un impacte no local. Només demanen el dret a viure en pau en un món just. Amb l'èxit d'aquests moviments està lligada l'esperança global de supervivència. Encara que el món està reestructurat ecològicament al nivell de maneres de veure i de maneres de viure, pau i justícia són contínuament violades i darrerament la supervivència de la humanitat està greument amenaçada.

Notes:

(22)- J. Bandyopadhyay & V. Shiva, "Ciències Ecològiques: una resposta a la crisi ecològica a J. Bandyopadhyay", et al., Entors de la India, Dehradun: Natraj 1985, p. 196; i J. Badyopadhyay & V. Shiva, "Conflictes ambientals i interessos públics científics" a "Setmanari Econòmic i Polític", Vol XXI, nº 2 Jan. 11, 1986, pp., 84-90.
(23)- Paul Feyerband, "Scince in a free society: New Left Books, 1978, p. 10
(24)- Mercahnt, op. cit., p. 2
(25)- Descartes, "A Discourse on Method", London: Everymans, 1981, p. XV
(26)- Citat a Merchant, op., cit., p. 171
(27)- Harding, op., cit., p. 15
(28)- Harding, op., cit., p. 102
(29)- T. Kühn "The Structure of Cientific Revolution", Chicago: University of Chicago Press, 1972
(30)- Harding, op., cit., p. 30.

Vandama Shiva.

ECOLOGIA I CAPITALISME

Michel Fiant

Cada cop es parla més de la necessitat d'aprofundir en els conceptes i en els continguts de mots com "ecologia". L'autor del treball que us oferim reflexiona sobre aquest fet i sobre la capacitat que té el capitalisme, com a sistema, d'integrar i fer-se seva -tot canviant els continguts i finalitats si cal-, tota nova iniciativa que inicialment el qüestioni, intenti oferir noves visions, objectius i perspectives.
Us presentem una anàlisi feta des del i pel primer món, però que creiem útil com a element de reflexió, el qual ens permet avançar i aprofundir en el nostre dia a dia personal i col.lectiu.
Aquest treball ha estat traduït de la revista francesa ROUGE & VERDT, núm 81, de 21 de juny de 1991.

Every time is being more and more talked about the needing of deepen in the concepts and contains of words like "Ecology". The author of the work we offer you, is reflecting over that fact and also over the capability that the capitalism has, as system, to integrate and make it own (changing the contains and finalities if necessary) all the new initiatives primary objecting to it, trying to offer new visions, oblectives ans perspectives.
We show you an analysis made from and the fisrt world, that we trust usefull as a reflection element, which allows us to go ahead and depeen into the day by day personal and colective.
That work has been translated from the notorious french magazine Rouge et Verd n 81 date June 21st, 1991.

Pli kaj pli ofte oni parolas pri la neceso enprofundiĝi en la konceptojn kaj en la enhavojn de vortoj kiel "ekologio". La aŭtoro de la artikolo kiun ni prezentas al vi, pripensas pri tiu ĉi fakto kaj pri la kapablo kiun la kapitalismo havas kiel sistemo, integri kaj alproprigi -se necese per ŝanĝo de ĝiaj enhavoj kaj celoj- ĉiun novan iniciaton, kiu dekomence pridubas ĝin kaj klopodas proponi novajn ideojn, celojn kaj perspektivojn.
Ni prezentas al vi analizon kiun oni faris el kaj por la unua koncepto, kiun ni taksas utila kiel pripensa objekto kaj kiu permesas al ni antaŭeniri kaj enprofundigi en nian personan kaj kolektivan ĉiutagaĵon.
Ĉi tiu artikolo estas tradukita el la franca revuo "Rouge & Verd" num. 81 de la 23 de junio 1991.

La indústria se'n va al camp. Del detergent a l'automòbil passant per la química, tots es presenten com el més gran defensor de l'entorn. Es que se'ls pot creure...? Potser no. S'ha de considerar com només una idea de moda?... Això sí que no.

UN NOU HORITZÓ

No s'ha de creure els directors d'empreses... i això que els seus esforços són commovedors. Jimmy Goldsmith, el financer franco-britànic multimil.lionari en lliures esterlines, anuncia que es retira dels negocis per dedicar-se a la seva fundació per a l'entorn. Edgard Woolard, patró de Dupont de Nemours, el 4rt. químic mundial, no solament inverteix 20.000 milions de pessetes en la recercca per posar a punt el subtitut dels CFC, aquests gasos que destrueixen l'ozó en l'alta atmosfera, sinó que fa saber, sobre paper reciclat, que cal un *ecologisme d'empresa* per atènyer la *pol.lució zero*. Sembla que fins i tot ha convençut de la

seva sinceritat alguns dels principals lobbys ecològics dels Estat Units. Però tots els experts semblen estar d'acord que el capitalisme alemany és el més avançat en l'aproximació anti-pol.lució pròpiament dites només arriba al segon lloc entre les grans empreses industrials, però és en el conjunt de les orientacions econòmiques que les preocupacions ecològiques dels industrials alemanys prenen una importància considerable.

El fabricant de detergents alemany Henkel ha estat el primer en introduir el detergent sense fosfats. L'*Associació alemanya per una gestió ecològica d'empresa* té com a membres els més grans noms del Gotha alemany de la indústria i de les finances: AEG, Bosch, Siemens, Commerzbank, Deutschebank, Dresdner Bank amb també alguns associats de bases més llunyanes com Hewlett-Packerd, IBM, Tetra-Pak. Però, és per casualitat que al mateix temps Alemanya és el país en el que la pressió dels moviments ecologistes és i resta més viva, i en el qual la seva traducció electoral és més forta?

És sota aquesta pressió constantment renovada que l'Estat i els Lands han multiplicat les mesures de protecció. És sota aquest doble constrenyiment que les estratègies industrials evolucionen. L'opinió pública s'ha justament inquietat després de les contaminacions dramàtiques de Bhopal, Seveso i Basilea; tendeix a desvasloritzar aquestes marques que d'una manera massiva o difusa participen a la destrucció de l'entorn. A la inversa, afavoreix de vegades indegudament el marketing verd. El sobtat apassionament a Alemanya per l'automòbil francès prové en primer lloc de la incapacitat dels fabricants locals per respondre a una demanda dinamitzada a causa de la transferència cap a l'Est dels vehicles més vells. Però Fiat i els japonesos no es beneficien de la mateixa manera d'aquesta conjuntura. Sembla que pel fet d'anar ara equipats amb escapaments catalítics, amb un consum relativament moderat, els Peugeot i Renault siguin considerats pels alemanys com menys nocius per a l'entron.

Així, per una casualitat afortunada, els nous valors ecològics es poden trobar amb els més antics del capitalisme. Tanmateix, seria groller no veure-hi altra cosa que cinisme. Siguin quines siguin les raons originals, els projectes d'empresa per a mobilitzar ha de ser creïble. Els fabricants d'ideologia estan en acció. Es pot desconfiar d'ells, però no queixar-se'n.

L'ECONOMIA TÉ LES SEVES RAONS QUE EL COR IGNORA

Si les pressions socials han pressionat molt al tomb ecològic de la indústria, la comprovació concreta d'alguns riscs enunciats pels ecologistes hi contribuirà ara. Alguns anys de sequera, alguns abocaments inoportuns, han mostrat d'aquesta manera que, amb la càrrega de mútiples deixalles, l'aigua es tornava impròpia al consum fins i tot per a la indústria.

Les empreses de construcció s'han posat a computar el que caldria en forma de purificadores, canonades i represes per encarar-ho. Els ministres europeus del medi ambient van decidir en el mes de març de 1991 un ampli programa de purificació de l'aigua. Els professionals exulten: *Si les noves normes europees... s'apliquen literalment, el creixement de les comandes d'equipaments hauria de tenir un ritme de 20 a 40% anual,* declara a la *Tribune de l'Expansion* Jean-Louis Brault, president de Degremont, filial de la *Lyonaise des Eeaux,* especialitzada en els equipaments per a la purificació. D'aquí a l'any 2000, o siga demà, el cost d'aquest programa pot representar a França 130 mil milions de francs i 240 mil milions per al conjunt d'Europa. Alguns grans països

com Alemanya, Gran Bretanya, els Països Baixos, Dinamarca, tenen uns coeficients de purificació que ja sobrepasen el 80% i fins i tot el 90%. En contrapartida, tanmateix, la xarxa d'alimentació britànica és tan vetusta que les societats privades que acaben d'obtenir-ne l'atribució, hauran de renovar-los, encara que hagin de repercutir-ne el cost sobre els usuaris.

L'ecologia d'empresa de vegades té raons més clàssiques. Per això la producció primera de metalls no ferrosos és cada vegada més freqüent que sigui assegurada en els països del Sud. Mentre que fa prop de 10 anys, el 12% dels metalls no ferrosos eren afinats en aquesta part del món, ara es tracta del 30 al 35%. La situació política sovint inestable en aquests països repercuteix llavors sobre les cotitzacions. Per fer-ne més segur l'aprovisionament, els Estats i els industrials dels països utilitzadors es concerten doncs per a desenvolupar-ne la recuperació. Llavors apareix que aquesta pot ser a més a més una font de nous beneficis i secundàriament economitzar recursos. Així, l'energia entra per 35% en el cost de l'alumini, mentre que el reciclatge de les deixalles només reclamarà la dècima part d'aquesta energia. Quan al ferro i a l'acer, menys golafre, l'energia necessària per tractar les ferralles és a penes el 40% de la que necessita la producció a partir del mineral.

Els mercats *ecològics* estan doncs plens de promeses. A França i a Itàlia sembla que creixeran un 7% anual d'aquí al final de segle, un 7,5% a Gran Bretanya, un 8% a Alemanya, si es té en compte la situació en els Lands de l'Est. Això suscita noves vocacions. Metalgesellschaft, aquesta empresa alemanya que és un dels grans productors mundials de metalls no-ferrosos s'orienta de manera decidida cap al recliclatge. A l'exercici 89-90, sobre una xifra de negocis de 65 mil milions de francs, ja en prové una dècima part.

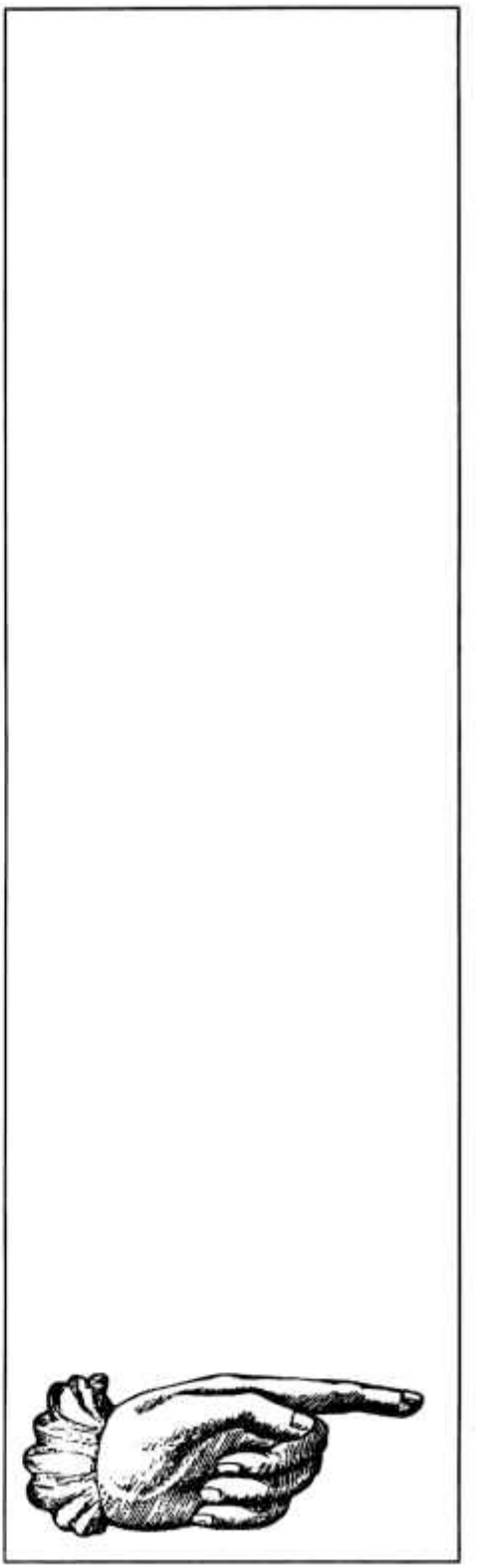

Aquesta activitat, d'acord amb els projectes dels seus directius, hauria d'esdevenir el sector clau de l'empresa i contribuir a un 50% dels seus beneficis. Davant les promeses substancials d'aquest nou espai industrial, ningú no es sorprendria si veiés que els grups capitalistes més importants s'hi interessen. És Daimler-Benz el primer grup alemany que acaba de prendre 10% d'aquesta empresa; la possessió no és completa, però s'està preparant una acció per arribar-hi.

A França, no és necessari presentar Rhone-Poulenc, el primer químic francès, ara el 7è mundial i que continua nacionaltizat.

És més evocador de l'interès del gran capital per veure quins són els principals accionistes de la *Générale des Eaux* i de la *Lyonnaise des Eaux*. D'altra banda, és sorprenent constatar que les dues societats pertanyen a la mateixa nebulosa financera dominada per *Suez*, UAP i BNP.

L'ECO-CAPITALISME

Si el món és *finit*, en canvi el capitalisme no ho és, de les seves escombraries en fa una nova mina. El capital financer ara s'hi fica. Es pot comptar amb ell per recordar els seus deures als Estats cada vegada que això li sembli útil. En el marc d'una política keynesiana, les inversions per a l'entorn poden tenir el mateix paper per al revifament econòmic que els equipaments col.lectius.... o l'armament.

Els industrials van a interessar-se pels efectes i no per les causes. Reduir la contaminació de l'automòbil és per a ells garantir la venda de nous vehicles i no és afavorir els transports comunitaris. Rhone-Poulenc ja no fabricarà additius amb plom per a la benzina, sinó àcid sulfúric per a la benzina sense plom, i després reciclarà aquest àcid sulfúric encara que això produeixi més deixalles. Els industrials s'instal.len doncs en un cercle viciós en el qual cada mesura a favor de l'entorn va a engendrar-ne d'altres, i cada una d'elles serà l'ocasió de nous beneficis.

Però al mateix temps *l'ecologia d'empresa*, la recerca del *zero-deixalla* suposa una nova cultura que serà difícil de tractar dins de les parets de les fàbriques i dels laboratoris. La pressió social, lluny de desaparèixer amb l'emergència del *capitalisme verd* es desenvoluparà, o almenys pot desenvolupar-se si troba una coherència suficient amb el conjunt de les contestacions socials.

Per tant, les pressions locals han de prosseguir a França al voltant dels establiments industrials i dels equipaments. El *no a casa nostra* és un moment necessari per al moviment i la consciència ecològics.

Però si la contestació verda en té prou amb un ecologisme de capelleta o amb un ecologisme elitista (per exemple el del Nord), els poders econòmics i polítics no tindran grans dificultats per integrar, per fer-lo desaparèixer en el xivarri dels conflictes socials múltiples i contradictoris.

L'ecologia no existeix si no és global i social, si no s'interessa també per l'organització i el funcionament de la societat, si no surt del registre dels imperatius morals per escometre les relacions socials. Per oposar-se a una demografia galopant és necessari atacar la fam i per tant les seves causes. Per oposar-se a la bulímia productiva, cal escometre l'alienació mercantil, aquestes relacions socials que fan que cada individu és empés a mesurar els seus mèrits en relació amb el seu consum visible i ostentatori. En poques paraules, s'ha de ser roig i verd.

Michel FIANT

HUMANITAT

Julian PERAGON

Algú creua el desert en solitari i davant un cactus murmura quelcom semblant a una cançó i dibuixa a terra uns símbols estranys. Més al sud, unes canoes llisquen de manera silenciosa i intercanvien cargols i corals. A l'altre cantó de l'orb, en un impressionant gratacels, un geni està al voltant d'uns ordinadors cridant xifres que pugen i baixen de manera misteriosa. Aquí mateix, sense anar més lluny, gastem milions en uns simples jocs d'atzar i molta energia en cures de règim. Tot plegat sembla no tenir cap sentit però, tanmateix, tot pertany a l'àmbit humà.

El planeta sembla un bullici ja que som més de cinc mil milions d'éssers humans en intensa expansió quan sabem de totes totes que els recursos d'aquest planeta blau són limitats. Però encara més limitada és l'amplitud de mires que té la humanitat sobre ella mateixa.

La història avança molt ràpidament perseguida per una locomotora anomenada progrés i seduïda pels miracles de la ciència. Sens dubte ja no estem a l'Edat Mitjana rodejats de bàrbars i d'infidels de costums rars, ni tampoc existeixen aquelles Antípodes on habitaven éssers monstruosos que caminaven bocaterrosa amb un sol ull al front. Tot i que avui dia no estem tan lluny del mite i de les seves deformacions. Comencem per comprovar que no existeix un sol món, sinó quatre o cinc. Un món *lliure i democràtic* i d'altres en la més abominable misèria. Un món que malversa fins a la sacietat i d'altres que pateixen les seves conseqüències. Els eixos del món estan barallats, l'Est contra l'Oest, i ambdós contra el Sud.

Durant segles, els pares de l'Església Catòlica a Occident, consideraren que la dona no tenia ànima. El Déu totpoderós era un gran senyor de barbes blanques rodejat d'angelets rossos. Els indis de les Amèriques eren considerats com a éssers salvatjes sense un mínim de raó o de pietat humana, els negres varen ésser esclavitzats i utilitzats com a bèsties de càrrega. S'ha de dir que hi va haver gent sensible que varen criticar l'encomanament d'indis i que varen estar a favor de l'abolició de l'esclavitud. D'altres que denunciaren les condicions insalubres i de sobreexplotació dels obrers a la incipient industrialització o que consideraven que també la dona tenia el dret al vot. Però en principi sempre es va imposar el lucre i el benefici econòmic, les ideologies i les seves legitimitzacions, els prejudicis i la traició. I és que cada grup humà ha imposat, segons la seva conveniència, el que entra i el que no entra dins del cel humà. La cosa diferent, exòtica, el misteriós dels altres s'ha delegat a l'ombra i s'ha percebut com a perillòs.

Però aquesta qualitat etnocèntrica i xenòfoga no és pròpia solament del món occidental. Desenes de tribus equiparen el nom del seu poble amb la característica essencial de l'home, deixant a tot estranger una categoria inferior a la humana. Encara que el fanatisme, l'agressivitat i la ideologia inquisitòria pròpia de les nostres latituds no ha tingut comparació en la

història humana.

Segueix sense haver-hi una idea unitària -en la que tothom ens posem d'acord- del que és l'ésser humà, i qualsevol definició sembla que deixi una sospitosa ombra d'excloure part de la humanitat. Posem un exemple: una anciana negra i africana i un jove executiu anglosaxó. Ambós nascuts en dos móns diferents, diferents per ser home i dona, per ser jove i vella, per ser ric i pobra, per ser blanc i ser negra, per poder escollir companya i per haver de compartir la llar amb d'altres esposes del marit, per tenir cultura universitària i per ser analfabeta, per tenir una legislació i uns drets humans i per merèixer simplement el genocidi i l'aculturació sistemàtica, per tenir assistència sanitària i serveis socials i no tenir-los, per viure en una luxosa mansió i per viure en una xavola de canya i de fang, en definitiva, per poder menjar cada dia productes exquisits de tot el món i per passar fam i sed, sequeres i guerres, misèria i impotència.

No parlem de xifres, però només anomenem els quinze milions de nens que moren en tot el món per causes relacionades amb la fam, per a comprendre que la realitat supera en escreix la ficció més tenebrosa. L'inclreible és comprendre que el problema de la fam no és un problema real de manca d'aliments, sinó un problema polític, una inèrcia burocràtica i una dificultat de distribució.

La nostra societat està basada en l'oblit sistemàtic, en l'autocomplaença i en la tergiversació de la història. El nostre primer món va despegar primer militarment, va fer un renaixement cultural, però va crèixer industrialment mercés al saqueig i al pillatge comercial, al negoci de l'esclavitud, a la colonització i a l'expoli del que anomenem avui el tercer món, a la invasió de les seves terres en successives

onades de milions d'emigrants europeus. Actualment n'hi ha prou amb el domini absolut de les multinacionals i el control político-militar de les superpotències.

El tercer món va tenir les seves civilitzacions esponedores i mil.lenàries i les societats més simples varen estar adaptades a l'entorn en un equilibri dinàmic entre població i recursos. No pensem en societats idíl.liques sinó en societats tradicionals amb la seva dignitat i autonomia. Ara es parla d'acció evangelitzadora de pobles primitius, de l'acció civilitzadora de la societat occidental, de *la trobada de dos móns* per a parlar del genocidi de la conquesta espanyola o, darrerament, del *nou ordre internacional* per no dir simplement el caos de l'arrogància de l'imperi americà.

La simple veritat ens és negada sota una muntanya d'eufemismes, i les realitats més dures sota l'assèpsia dels mitjans de comunicació i de les noves tecnologies. Un salvatge serà aquell que gosi llançar una pedra però el que deixa anar una bomba atòmica, ruixa amb nàpalm i gasos mostassa una població indefensa, mata milions de jueus i de gitanos, destrueix l'equilibri vital del planeta i un llarg etcètera, no és un salvatge, és un *ésser civilitzat* que compleix una missió *superior*.

Hem fet molt camí amb la raó i la tècnica, hem sabut crear comoditat i benestar però no hem ampliat de cap manere el que és la dignitat de la cosa humana. Hem celebrat fa poc els dos-cents anys de la Declaració dels Drets Humans i només han quedat bones intencions i, paradoxalment, unes onades racistes, a Europa i Nordamèrica, contra negres, àrabs i immigrants, que ho poden posar, una vegada més, tot de panxa enlaire, i fer anar en orris aquests quatre trets de civilització i sentit comú que encara tenim.

Què és el que passa? Per què aquest odi contra els altres, els que són diferents? Per què ens entossudim en dignificar de manera cega allò que és nostre i considerar que els altres són menys intel.ligents, o més baixos, o que fan més mala olor, o que són més salvatges, etc. etc.? Per què despreciar el que no entenem, per què abocar en els altres tots els nostres dimonis?

Per què no escoltar els científics que ens diuen que no existeixen les races, que el component genètic de tots els éssers humans i de totes les races és el mateix, que l'únic que cambia és el fenotipus, els ulls aquí, la pell allà, i que totes les modificacions són adaptacions fantàstiques al clima i condicions externes? Tots provenim d'un tronc comú i, curiosament, el nostre Adam i Eva, els nostres primers avantpassats eren de color negre i a més a més, varen aparèixer a l'Àfrica. Fantàstic pel nostre egocentrisme.

Hem d'aprendre quan abans millor que només hi ha una humanitat i que només hi ha un planeta, Gaia, que està viu i que si el descuidem en un creixement sense límits i esbojarrat, no trigarem en desparèixer com a espècie. Però té tanta força el sentiment de pertinença a un grup, a una raza, està tan introjectada en la violència, hi ha tants interessos en joc que, pot ser que haguem perdut la capacitat reparadora i l'art humà de comprendre.

No ens hem d'oblidar que estem en un petit planeta, dins d'una galàxia tal volta petita d'un univers infinit. Potser que l'exemple insignificant ens permeti abrigar un sentiment d'humilitat i de solidaritat amb el pròxim perquè, lluny de percebre l'altre sempre com a enemic i perillòs, és molt més humà i m'atreveria a dir que més adaptatiu per a la nostra supervivència, el sentir l'altre i la seva diferència com una riquesa que amplia el que genuïnament som.

Julian Peragon.

LA SEGONA VIDA DEL LARZAC

Daniel Salles

Fa uns quants anys que us vam oferir una serie d'articles sobre l'estada d'alguns membres d'ENLLAÇ a Larzac (vegeu VIA FORA! núms 8-9-10-11)
Allí us oferíem una visió, creiem que força global i alhora històrica, d'aquesta experiència popular i internacional que va suposar Larzac en la dècada dels setantes.
Doncs bé, darrerament a la revista francesa ALTERNATIVES ECONOMIQUES nº 89, vam llegir un petit article sobre el Larzac actual, fet per una persona que va viure tot aquest moviment i que darrerament hi ha tornat.
Les seves impressions, anàlisi i observacions són la base del contingut d'aquest treball que us hem traduït del francès i que ara us l'oferim.

Few years ago, we offered a serie of articles regarding the visit of some ENLLAÇ members to Larzac (see VIA FORA! nos.8-9-10-11).
There we described a vision that we trust very global and historical, from that international and popular experience taht Larzac was along the seventies.
So, most recently, in the french magazine ALTERNATIVES ECONOMIQUES n 89, we read a little article referring the current Larzac, which has been made from a person who was living personally, all that movement, and recently he came back again to Larzac.
His impressions, analisys and considerations are the basement of the containing from the following work that we offer you now translated from the french language.

Antaŭ kelkaj jaroj ni prezentis al vi kelkajn artikolojn pri la restado de kelkaj membroj de ENLLAÇ en Larzac (vidu Via Fora! núm 8-9-10-11)
Tie ni prezentis al vi tranigardon, ŝajne suficê kompletan kaj samtempe historian pri ĉi tiu populara kaj internacia sperto kiu fariĝis Larzac en la sepdekaj jaroj.
Nu, lastatempe en la franca revuo "Alternatives Economiques nº 89" ni legis mallongan artikolon pri la aktuala Larzac, kies aŭtoro spertis la antaŭan kaj la nunan movadon.
Liaj impresoj, analizado kaj observado estas la fundamenta enhavo de tiu ĉi artikolo kiun ni elfrancigis por vi

Retorn a l'altiplà per a un inventari del lloc, deu anys després de l'abandonament del projecte d'ampliació d'un camp militar. Sorpresa: el Larzac encara té més vida que abans. La població, el treball i la vida social van bé, i fins i tot millor que en moltes altres parts del camp francès.

RETORN

Fa deu anys, el Larzac tornava regularment a la primera plana de l'actualitat. Un centenar de pagesos d'aquest altiplà de l'Aveiró-sud regirava el petit món de la política en oposar-se al projecte d'ampliació d'un camp militar que volia foragitar-los de les seves terres. De 1971 a 1981, noves formes d'acció, iniciatives originals, aplecs multitudinaris i preguntes que molestaven, havien transformat la lluita dels pagesos del Larzac en un símbol. Entès més aviat com una lluita ecològica per a la defensa dels grans espais, el Larzac va ser primer una lluita econòmica, *el Larzac vol viure*, que per la circumstància se li donava un aire de pacifisme, *volem bens i no canons*. Deu anys després de l'abandonament del projecte

d'ampliació, signat per François Mitterrand l'any 1981, en què s'ha tornat el Larzac? És cert que hi ha guanyat, però què? És que les grans idees nascudes durant deu anys de lluita i la viabilitat econòmica que aleshores es va evocar s'han fet passar pel molí despietat de la crisi i de l'oblit, com va ser el cas de la fàbrica de rellotges Lip?

Doncs bé, es forçat constatar que l'altiplà del Larzac va millor avui que fa vint anys i fins i tot deu anys. *En un moment en què es deplora la baixada de l'agricultura i la mort del camp, aquest no és el cas del Larzac*, explica Hervé Ott, *el Larzac és encara més viu que abans.*

Les xifres confirmen el desenvolupament a contra-corrent: 421 persones viuen actualment en el perímetre concernit pel projecte d'ampliació, contra 315 el 1981, i 286 el 1971. Només 20% són jubilats. Per altra banda, hi ha una tercera classe en construcció a l'escola del nord del Larzac, que van tornar a obrir l'any 1973, al mateix moment que una onada de tancaments queia sobre l'Aveiró.

ALGUNES TERRES HAN ESTAT TORNADES AL CONREU, HAN ARRIBAT NOUS AGRICULTORS I LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA S'HA DIVERSIFICAT

I les activitats? Segons un balanç recent, realitzat pels interessats, els llocs de treball agrícoles estan en augment: 119 contra 108 el 1971. Però és sobretot els llocs de treball no-agrícoles que progressen, passant de 5 a 46 durant el mateix període: *paleta, fuster, lampista i ocupacions terciàries* gràcies al gran desenvolupament d'una xarxa d'associacions, informa Jean-Luc Bernard. ALgunes terres han estat tornades al conreu, han arribat nous agricultors i la producció agrícola s'ha diversificat àmpliament. Els bens-cam estan junts amb els bens-llet (per al Roquefort), 5 explotacions produeixen vedells sota la mare, 3 fan aviram (pollastres i ànecs), 2 crien conills i 5 transformen elles mateixes la llet de be i de cabra en formatges, sense parlar de la mel i les plantes medicinals.

Més enllà de les xifres, el que avui caracteritza el Larzac és la vida social. Està fins i tot a l'origen del desenvolupament econòmic per a en José Bové, que abandona regularment la seva explotació per a pujar a París, on exerceix responsabilitats sindicals nacionals dins la Confederació pagesa. La dinàmica de la repoblació és deguda al factor social. *Sovint, es parla de llocs d'ocupació i després de vida social. Ara bé, buscar mitjans econòmics per viure en un desert no té gaire interès.*

Aquesta vida social existeix efectivament sobre l'altiplà. Heretada de la lluita, ha unit la gent i els ha donat el desig d'actuar. És així que quatre pagesos han *avalat un prèstec a l'APAL* (Associació per al reacondicionament del Larzac), concedit pel Crédit Agrícole. *L'APAL l'ha redistribuït als joves agricultors que no podien ser-ne, beneficiaris directament mentre el problema de les terres comprades per l'exèrcit es resolgués*, esplica Hervé Ott. Avui, la solidaritat ha esdevingut més estructural.

El nombre de GAEC (Agrupaments - *Groupement*-agrícoles d'explotació en comú) és significatiu d'aquest esperit: 3 el 1971, 9 el 1977, 19 el 1991, o sia una proporció molt superior a la mitjana nacional. Els pagesos no dubten d'associar-se per unir les seves forces i preservar-se del temps lliure. A això s'afegeixen els CUMA per a la utilització en comú de materials agrícoles costosos. També és la solidaritat que intervé de cara a l'esfondrament dels preus de la cam ovina: *La gent de l'altiplà no pot canviar les coses, però la vida social que existeix aquí els ha conduït a crear les eines econòmi-*

ques per encarar-ho, explica José Bové, *s'ha creat un GIE (*Agrupament - *Groupement-* d'interès econòmic*) de venda directa que permet vendre el xai a unes 800-900 pessetes enlloc de 400-440 pessetes.* El GIE ha obert el seu propi escorxador i lliura la carn directament al consumidor, amb una garantia d'origen. La xifra anual de negoci és avui de 30 milions de pessetes per productes que ja no queden limitats solament al xai.

Si l'hàbitat és dispers i si el vent bufa de vegades amb força, no és per això que els habitants deixen de circular per l'altiplà per a una reunió o per alguna activitat de lleure. Per exemple, una associació per a la formació en comptabilitat i gestió ha posat tres ordinadors a disposició dels empresaris agrícoles, els artesans i les associacions. El *Grup Veto* , nascut al Larzac, reuneix avui 70 criadors de la regió per a una formació en la conducta de ramats i prevenció de malalties. Contemporània o posterior a la lluita, la xarxa associativa s'extèn per l'altiplà.

Gardarem lo Larzac és el periòdic mensual de l'altiplà i segueix existint. Després d'haver tingut 5.000 subscriptors abans de 1981, avui encara en compta 900. Un ecomuseu presenta *in situ* el patrimoni i la història d'un país que avui ha valoritzat. Cada any, una exposició a *La Jasse,* al costat de la carretera nacional 9, desenvolupa un tema i manté un pont entre l'altiplà i l'exterior. Citem també la Fundació Larzac per desenvolupar noves solidaritats i un grup de rock, Taxus Baccata, 6 pagesos de dia, músics de nit.

Montredon, un llogaret buidat dels seus habitants després de 1914, s'ha reanimat. Les cledes han tornat a funcionar, les cases han estat restaurades, una assistenta materna acull els infants a la seva pròpia casa i el Centre d'Iniciativa Rural ha fixat domicili en aquesta població. Uns quilòmetres més lluny, el CUN ha fet arrels

en una pineda plena de verdor. Un dels animadors d'aquest centre de recerca i de formació sobre la no-violència, Hervé Ott, ha fet algunes estades a Nova Caledònia per ajudar els canacs a estructurar el seu moviment en una òptica no violenta. D'altres lligams existeixen també amb el Líban i Cisjordània. Aquest lloc alberga algunes iniciatives originals: des de 1979, la primera casa de palla amb esquelet de fusta resisteix coratjosa el clima de l'altiplà. Aquest estiu s'ha inaugurat amb l'ajut de l'AFME (Agència Francesa per al Domini -Maitrise- de l'Energia), una eoliana que proporcionarà tota la seva electricitat al Centre. Més cap al sud, un altre lloc atreu l'atenció: la Salvetat. En el pati, una renglera de WC arrenglerats és testimoni de l'ocupació militar d'aquesta construcció durant la lluita. La granja avui està restaurada. És la seu d'una explotació agrícola, així com d'una granja-hostal amb una orientació cap a un turisme respectuós de l'entorn humà i natural.

Tot això potser no existiria sense una realització immobiliària única. Després d'una negociació, les 6.300 hectàrees comprades per l'exèrcit durant la lluita i que continuen essent propietat de l'estat, van ser cedides a la Societat Civil de Terres de Larzac. Han estat rellogades als grangers o als habitants que van esdevenir socis i que són col.lectivament responsables de la SCTL. S'hi afegeixen les GFA (Agrupament Immobiliari Agrícola), creats durant la lluita per a presentar-se com a compradors de les terres en lloc de l'exèrcit. Avui posseeixen 1141 hectàrees que s'han llogat a 20 grangers. També s'han quedat agricultors, i d'altres s'han instal.lat sense haver de finançar la càrrega molt feixuga que representa la compra de terres. *Quan no tenen prou pes per a ser propietaris, poden crear el seu lloc de reball i tornar a prendre les granges*, observa José Bové. Això podria donar idees a d'altres.

Finalment el Larzac ha sabut gestionar la seva victòria i prendre en mà el seu futur malgrat la crisi i les dificultats, fins si això costa car en reunions i fatiga. *Quan hi ha una voluntat local de treball en comú, la gent pot sortinr-se'n, tant més si hi ha creació de llocs de treball no agrícoles que poden portar ingressos complementaris per a les parelles*, conclou Hervé Ott. Pel seu cantó, José Bové no pot impedir-se de parlar del darrer informe d'orientació de la Confederació Pagesa, que acaba d'inscriure *la no-violència com a forma d'acció sindical. No sé si un sindicat pagès hauria parlat així si no hagués existit el Larzac.* Al moment en què anem a celebrar *els vint anys del Larzac, fins i tot* si es considera que aquest altiplà només és un confeti en l'espai francès, és un testimoni que l'alternativa no sempre és utòpica. Avui, això val la pena!

INNOVACIONS, TÈCNIQUES I UNS CONEIXEMENTS RECONEGUTS

Des de fa vint anys, el Larzac ha estat el lloc d'un cert nombre d'innovacions i l'expressió d'uns coneixements.

1972: primer roto-lactor per munyir les ovelles, medalla d'or al Saló Internacional de la Màquina Agrícola de París l'any 1973.

1979: casa d'habitatge amb esquelet de fusta i embolcall de palla.

1984: calefacció de dues granges per bomba de calor alimentada amb fems de pletes.

1989: medalla d'argent al concurs nacional de formatges de cabra de granja, i medalla d'or al concurs regional de Montaubau el 1990.

1991: enllestiment d'una alimentació selectiva de les ovelles per lector electrònic.

Daniel Salles

PER ASSOLIR UN NOU CONCEPTE DE L'ÉSSER (i II)

Núria Font

Us presentem la segona i darrera part d'aquest article, fet per la nostra companya Núria Font. Aquesta segona entrega ve a ser com una declaració de principis d'un col.lectiu de persones que tenen tota una manera d'entendre i de treballar la salut i la malaltia. Com ells molt bé diuen: "El ser humà és una manifestació específica, única i irrepetible de l'energia, -la paraula energia avui tradueix el conccepte que en altres etapes del coneixement humà s'ha expressat com déu o déus i més properament amb el tot".
Ve a ser una alternativa global a la medicina al.lopàtica, basant-se en les primeres investigacions de la física quàntica i seguint les aportacions de les teories eisntenianes, els camins de la biologia, la neurofisiologia, l'astrofísica, la geobiologia... i d'altres des del camp científic oficial, ja uq eno neguem pas els valors de la investigació però si que qüestionem els mètodes i els mitjans de recerca.
Des d'aquest punt de vista, la salut i la malaltia són considerats com a procesos de la pròpia vida, que sabem única i irrepetibel.
Com deia Rudolf Steiner, no hi ha malalties, hi ha malalts. I és per aquí on la proposta de fer una nova mirada sobre la salut i la vida.

We present you the second and final part of that article, made from our companion Nuria Font. That second instalment is like a principles declaration from a collective of persons who have one way to understand and work the health and the illness. Like they, very well, say: the human being is an specific, unique and non repeatable manifestation of energy, the word energy, translates today the concept which in other periods of the human knowledge has been expressed as god or gods and more nearest in time with the all.
It somes to be a global alternative to the official medicine, taking base from the first investigations of the quantum physics and following the giving of the Einstein theories, the ways of biology, the neural physiology, the astrophysics, the geology... and others from the official field, as well as, they don't refuse the values of the investigation, but, they questioning the methods and the means of search.
From that point of view, the health and the illness are considerate as process of the life, we know exclusive and non repeatable.
As Rudolf Steiner said, there are not illness, there are ailing. That's the motion where the proposition to make another look over the health and the life.

Ni prezentas al vi la duan kaj lastan parton de ĉi tiu artikolo, verkita de nia kompanino Núria Font.
Ĉi tiu dua parto estas kvazaŭ principdeklaracio de homkolektivo kiu havas propran komprenon kaj laborsistemon pri la sano kaj la malsano. Kiel ili prave diras:"la homa estaĵo estas manifestaĵo specifa, unika kaj neripetebla de la energio -la vorto energio tradukas nun la koncepton kiu en aliaj epokoj de la homa kulturo esprimiĝis kiel dis au dioj kaj pri proksime kiel la tuto".
Estas totala alternativo al la alopatiamedicino, kaj baziĝas sur la unvaj esploroj pri la kvantuma piziko, kaj postsekvas la kontribuojn de la einstenaj teorioj, la vojoj de la biologio, la neurofiziologio, la astrofiziko, la geobiologio... kaj aliaj ekde la oficiala scienca kampo, ĉar ni ne neas la valorojn de la esplorado, sed ni pridubas la metodojn kaj la esplorsistemojn.
Laŭ tiu vidpunkto, la sanon kaj la malsanon oni konsideras kiel procezojn de la propra vivo, kiu estas unika kaj neripetebla kiel diris Rudolf Steiner, estas ne malsanoj, sed malsanuloj. Kaj tincele iras la propono nove rigardi la sanon kaj la vivon.

La investigació tecno-científica que actualment s'està fent es tots els àmbits i països es mou en uns paràmetres de competitivitat i exercici del **poder**, segons la nostra manera d'entendre la **vida**, esfereïdors (1). És per aquest greu, gravíssim motiu, que ens permetem convidar-vos a una reflexió i a una nova mirada sobre els conceptes de salut i malaltia.

La majoria de les situacions en què es troben els científics i investigadors, passen desapercebudes, bé perquè ja s'han acceptat com a normes (cal ser competitiu, i com més millor), bé perquè ja s'encarrega el **poder** que no arrivin a qui directament o indirecta en rebrà les conseqüències. Aquelles persones que hi són immerses a vegades els és difícil assenyalar amb el dit a qui com elles mateixes són a la mateixa bassa, o temen perdre el seu prestigi professional en aquesta societat competitiva. Som doncs, en els camps adobats pel **poder** i la **por**.

És tanta la pressió que sobre els investigadors s'exerceix, en referència sobretot a les àrees de la salut i la sanitat, que s'afavoreix més la conxorxa disfressada de *processos* que no pas l'autèntica i seriosa recerca, únicament i exclusiva per poder seguir mantenint l'exercici de la dominació, el **poder**. I especialment en aquestes àrees on les despeses i els recursos econòmics es comptabilitzen amb xifres astronòmiques (2). Medicaments barats que es retiren, medicaments que s'han revelat inútils i amb un simple canvi en la formulació es venen com la panacea, tècniques que no es promocionen per seguir pressionant amb d'altres que signifiquen més despeses, instrumentals insuficientment comnprovats que es proven sobre els malalts... són altres exemples d'aquesta manipulació del **poder**.

I no sembla factible dins del camp de les grans indústries multinacionals manipuladores de la salut humana que les coses es vulguin canviar. El que sí es detecta és una extraordinària habilitat per seguir mantenint el mateix sistema fent veure que s'ha rentat la cara. Per als interessos econòmics de qui té el **poder** ja li va bé. Totes les altres coses realment no els importen.

Milers i milers de testimonis certifiquen cada dia en veu baixa el fracàs d'aqiesta medicina monopòlica i exclusiva. Des de les instàncies del **poder** es té una absoluta i total cura de mantenir les coses com estan i qualsevol intent de fer una altra medicina topa amb les barreres i els murs més ben construïts. De tant en tant s'obsequia al personal amb una tirallonga d'estadístiques, de tants per cent, de xifres... que l'usuari, sotmès a la depenedència i coacció d'aquesta monolítica medicina, no li permeten comprendre res. Xifres i més xifres, dades i més dades per cobrir aparences i emmascarar l'atèntic terrorisme mafiòs que des d'instàncies de **poder** es fa sobre la part més desproveïda de la població, apuntalant-se amb la **por**.

Fa anys que vam decidir no participar en l'estament pressionat del **poder** sobre la

salut del ser humà, i vam iniciar un camí de recerca i investigació diferent. Ha estat llarg i no pas fàcil, però com es diu, qui busca troba. Introduint-nos en les primeres investigacions de la física quàntica i seguint les aportacions de les teories einstenianes, els camins de la biologia, la neurofisiologia, l'astrofísica, la geobiologia... i d'altres des del camp científic oficial (no neguem pas els valors de la investigació, el que sí que posen en qüestió són els mètodes i els mitjans de recerca). I aprofundint també en els camps de les ciències no acceptades per la mafiosa oficialitat vigent en aquest país, comprovant els coneixements aportats per antigues cultures, tant occidentals com no occidentals, vam estudiar la psicologia des de diferents vessants (3).

Seria fàcil només denunciar, dissentir assenyalar sense fer una proposta teòrica seguida de la praxi corresponent que comporta el seguiment de nombroses experiències al llarg d'uns quants anys. Amb el temps l'experiència i la investigació han anat bastint un *corpus* teòrico-pràctic de recuperació de la salut del malalt i de prevenció i millorament de la persona sana, totalment a l'altra banda del **poder** i de la **por**. Perquè alhora hem anat descobrint també que ambdós, **poder** i **por** tenen una molt notable influència en el nostre estat de salut.

Aquest *corpus* no sols inclou el concepte de malaltia com l'expressió psico-somàtica de disfunció sinó també la comprensió i sentit del que és la malaltia en el procés vital humà. Tota la saviesa del col.lectiu humà ha anat conformant un coneixement intrínsec del sentit de la **vida**, coneixement que en les actuals societats occidentals o de tipus de vida occidentalitzat, s'ha anat despullant de contingut i escarnint i fins i tot menyspreant, considerant que eren exercicis i pràctiques de la ignorància, la incultura i l'acientifisme. (Ens permetem recordar ara les manipulacions i trifulques contra el feminisme perquè encara el **poder** manifestava no tenir **por**). En els temps de les medicines i en general en tots els qui repten el **poder** establert trobem semblants dificultats i paranys. I no es rar trobar emissaris de la **por** que es dediquen a condemnar abans de saber ni tan sols quines són les bases, fonaments i aportacions de les noves propostes.

Amb la consolidació d'aquesta nova proposta hem aprofundit en el coneixement de l'energia des de totes les vessants possibles, i com hem esmentat i hem *redescobert* (precisament en el sentit més íntim del terme energia ens du a comprendre que tot ja és) les constants i permanents interaccions i interrelacions que per mitjà de l'energia es verifiquen en el ser humà, entre ell i els altres humans, i entre tot els sers vius del planeta, els animals i els aparentment inanimats i també en els aspectes energètics del sistema solar i el cosmos (4).

El pilar bàsic de la nostra aportació és: el ser humà és una manifestació específica, única i irrepetible de l'energia, -la paraula energia avui tradueix el concepte que en altres etapes del coneixement humà s'ha expressat com déu o déus i més properament amb *el tot*- . Aquest concepte bàsic porta ja d'entrada un respecte total i absolut per a qualsevol ser humà i la seva llibertat i capacitat de decidir com i de quina manera vol conduir la seva pròpia existència (5).

Un altre dels fonaments de la nostra aportació és la integritat del jo. El no rotund al dualisme vigent encara en moltes facetes de la medicina al.lopàtica. No sols el concepte psique-soma és fonamental sinó l'acceptació del nivell de trascendència del ser humà. Una persona no està composta de parts diferenciades sinó que és una unitat que es manifesta en diversos aspectes. És a dir, no té res a veure amb

l'especialització, la temem. Ens fa **por**, La fragmentació, especialització típica de la medicina al.lopàtica, la veiem com un altre aspecte de manipulació que aboca el malalt a un peregrinatge terrible i quasi sempre inútil. La nostra proposta és la del treball en equip, del que forma part el malalt en la mesura que el seu estat ho permet, però que és considerat no sols un membre del grup terapèutic sinó el més important. Perquè una de les premises és també la de considerar la salut i la malaltia com a procesos de la pròpia vida, que sabem única i irrepetible, i afegim ara, intransferible. És a dir la nova mirada ens proposa de fer el malalt coneixedor i partícep del seu procés i per tant corresponsable. La malaltia com a manifestació que és d'un desequilibri de l'energia del jo, prové d'una o més causes. I cal fer una recerca perquè el malalt entengui el que ara li està passant com a conseqüència d'un procés anterior, i que es lliure de decidir curar-se com ho és de ser corresponsable en el camí de la seva salut.

I diem intransferible perquè quan la malaltia o disfunció es presenta, apareix la **por**. La **por** del qui pateix, la **por** dels qui l'envolten... I aquesta **por** du la majoria de les vegades a l'especialista en qui es deposita la salut de l'ésser humà. A partir d'aquest moment és l'expert el qui decidirà i exercirà el **poder**. Quants parents o amics saben exactament què li passa al malalt, quins medicaments se li administren i amb quina específica finalitat? Un recent informe de l'OMS, entitat gens sospitosa als governs, diu que *la salut humana no ha millorat en els darrers cinquanta anys*. I comenta: *més instrumentals i més sofisticats, més despeses governamentals, més medicaments i investigacions... no han millorat en qualitat de vida la salut dels humans*.I és perquè la salut humana no és un paràmetre tan simplista que ens han fet creure des de la ciència oficial. Com deia el gran mestre Rudolf Steiner, no hi ha malalties, hi ha malalts. I és per aquí on va la proposta de fer una nova mirada sobre la salut i la vida (5).

Actualment la pressa i l'eficàcia presideixen els dies. No està admés escoltar-se, sentir-se... no està permès deturar-se un instant per observar què m'està dient el meu cos quan m'envia un senyal de dolor, de molèstia; que de fet són tocs d'atenció. Cal anar a ca l'especialista i/o prendre el

fàrmac miraculòs... que *tapa* i encobreix el senyal d'alarma... i l'energia ha de restar bloquejada o reconduir-se a altres nivells per a més endavant donar un senyal més fort... a veure si ara en farem cas!

Seguint les vies de la medicina al.lopàtica som uns ignorants del que succeeix en el nostre cos i és per això que hi ha l'especialista que n'és l'expert. És ell qui ens proposa decidir sobre el meu cos. Un cos que comparteixo al menys des de que vaig nèixer. .. i ha de venir un altre a dirme el que s'hi ha de fer o no fer.

El consell, l'orientació, la pedagogia és en resum el que hauria d'aportar l'expert, però mai la decissió. La base de la curació és la comprensió de la causa i l'origen que han engrendrat la disfunció. Això és primordial perquè qui estigui malalt pugui participar en el procés de guarició. És la llibertat i respecte a les capacitats que tot ser humà posseeix el que ha de presidir tota teràpia. En suma, la no agressivitat a cap nivell, en cap moment i en cap aspecte. Si medicina prové de la mateixa arrel de mediador, vol dir que el metge ha de ser el que posi mitjans però que no decideixi pel malalt, ni que l'utilitzi com a banc de proves. Per això en la nostra proposta de la medicina de l'energia no cal ni tan sols tocar el malalt perquè pugui rebre l'aportació d'energia que li manca o bé perquè pugui desbloquejar-la.

La nova mirada que proposem sobre un nou concepte de l'ésser es basa doncs principalment en assumir que som únics i irrepetibles. Que som un jo que es manifesta de vegades més en el nivell físic i d'altres més en le mental o en l'emocinal, però sempre com un tot alhora. Que quan estem mancats de salut és que estem mancats d'equilibri en la nostra pròpia energia i ens cal aprendre a recuperar-la i que es millor fer-ho que quan estem sans ja que estem en plenitut de les nostres facultats. Que som lliure sempre que la nostra salut està en les nostres mans. Que som lliures d'estar bons o malalts i que la malaltia té un sentit en el procés de la vida. Que cal aprendre a descobrir-lo i per això es precís fer molt cas als senyals i avisos del nostre cos.

És una proposta senzilla, a l'abast de tothom, barata, participativa, corresponsable, lliure, no agressiva. Us convidem a reflexionar-hi per recuperar la salut i sempre per mantenir-la. No exerceix cap **poder** ni amenaça amb cap **por**.

notes:

(1) EL PAÍS: *Tema de nuestro tiempo*, nº 145.23 ag. 1990: Ciencia y fraude.
LA VANGUARDIA: Ciencia y Tecnologia. 21 abr. 1990: *Los cosacos no acuden nunca a la cita*, Pierre Fayard.

(2)- *LA SALUD SECUENTRADA*, M. y M. Beljanski. Libros Límite 1991.

(3)- *KINES OLOGIA DEL COMPORTAMIENTO* Dr. J. Diamond EDAF, 1988.
ACUPUNTURE ET PHYTOTHÉRAPIE. Y. Requena Maloine, París 1983.
EL PARADIGMA HOLOGRAFICO Ken Wilber, Kairós 1987.

(4)- *CONCIENCIA-ENERGIA* Thérèse Brosse-Taurus, 1986.
CONCIENCIA QUANTICA Danah Zohar - Plaza y Janés 1990.

(5)- *FISICO-PSICO-ENERGETICA* Dr. Livio Vinardi (I, II) Barath, 1987.
SCIENTIFIC AMERICAN Feb, 1990 pags. 36 - 39.

(6)- *RECUPERAR LA SALUT* S.M. Simonton, C. Simonton, J.L. Creighton RAICES 1988
PRINCIPIOS DE QUANTOCURACION Norman Cousins URANO 1991
EL CEREBRO QUE CURA R. Ornstein, D. Sobel, GRAMICA.

Núria Font.

LA REVISTA "ALTERNATIVES WALLONNES" PER UN PROJECTE DE SOCIETAT

Max Delespesse

Fa força anys que tenim una relació d'intercanvi de publicacions amb la revista que ara us persentem: ALTERNATIVES WALLONNES. Tots els números que hem anat rebent, i que en són molts, els podeu trobar degudament classificats i arxivats a l'hemeroteca del CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR.
Moltes vegades, també, hem traduït articles seus, els quals fonamentalment estan relacionats amb el món cooperatiu i associatiu treballador.
Fa uns mesos, juntament amb el periòdic CONTRASTE i la revista A FAIRE, van editar un número especial en alemany i en francés de CONTRASTE, en el qual es van presentar, tot comunicant-nos havien iniciat la col.laboració en diversos camps.
De l'edició francesa us hem traduït aquesta presentació.

Since many years ago, we hold a trade-off publications relationship with the magazine we introduce to you now: ALTERNATIVES WALLONNES all the numbers that we have been receiving, they are lots, you can fin them properly classified and registered at the CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR, magazines archive.
Many times, we've translated some articles of them, which basically are in realtion with the cooperative and associative worker world.
Some months ago, jointly with the newspaper Contraste and the magazine A Faire, they edited an especial number they introduced themselves, communicating to us they started a collaboration in different fields.
From the French edition, we've translated that introduction.

De antaŭ multaj jaroj ni havas interrilaton pri interŝanĝo de eldonaĵon kun la revuo kiun nun ni prezentas al vi ALTERNATIVES WALLONNES. Ĉiujn multajn numerojn kiujn ni ricevis, vi povas ilin trovi bone klasifikataj kaj arkivitaj en la revuoteko de nia ejo CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR.
Ankaŭ plurfoje ni tradukis ĝiajn artikolojn, kiuj ĝenerale temas pri koopera kaj asocia laborista mondo.
Antaŭ kelkaj monato, kune kun la ĵurnalo CONTRASTE kaj la revuo A FAIRE, ili eldonis specialan numeron de CONTRASTE en la germana kaj en la franca, per kiu ili sin przentis kaj informis nin ke ili ekkomencis kunlabori en diversaj kampoj.
El la franca eldono ni tradukis por ĉi tiun prezenton.

La nostra associació *Solidaritat d'Alternatives Valonnes* va néixer fa deu anys, després d'un any més d'existència larvada sota la forma d'una *Cruïlla d'Alternatives Socials*.

De fet, els fundadors eren uns quants impenitents del seixanta-vuit -i que se n'han mantingut tot sabent que *d'altres han cantat el temps de les cireres però després han canviat d'opinió*... i tot i reconeixent que al maig del 68 li van mancar bases populars i un impacte econòmic adequat al seu objectiu. Aquesta era -i segueix

sent-ho- la societat autogestionària. Sabem que la paraula no està de moda, coneixem diversos intents avortats d'autogestió *des de la base*, d'altra banda explicables pel context econòmic, polític i cultural dins el qual s'han realitzat. Hem entès, i l'entenem encara millor avui en dia, el fracàs de l'autogestió econòmica de la societat iugoslava. No obstant això, continuem creient en aquesta utopia, que de fet es lliga íntimament amb la utopia democràtica. Efectivament, què és l'autogestió sinó una democràcia no només política, com avui en dia, ni -encara més- purament formal, com per desgràcia ho és massa sovint, sinó que engloba tots els aspectes de la vida en societat? L'autogestió, doncs, no és pas més avantguardista que la democràcia -la veritable. Es tracta, si es vol, i per usar un terme més modern, de *participació*, però una participació que engloba tots els llocs de decisió, totes les components de l'economia (inclosa la propietat dels mitjans de producció i d'intercanvi), de la política, de la seguretat social, de la salut, de la cultura, de la vivenda, de l'escola, dels transports, del sindicalisme...

I nosaltres vam començar a detectar, a través dels països valons, els llocs on es manifestaven embrions d'autogestió. Certament, ho sabíem des del principi, petites realitzacions parcials no signifiquen pas necessàriament un projecte global. Sabíem també que la utopia entrevista només es realitzaria d'una manera imperfecta, i encara tot lluitant contra els factors adversos, particularment contra l'estratègia desenvolupada, en molts fronts, pel capitalisme.

De totes maneres, ens havíem armat amb sòlides conviccions, sabíem que els projectes més bonics han d'inscriure's i verificar-se, des del principi, dins la vida quotidiana *des de la base*, i que a partir d'aquí només tenim encara la possibilitat d'entreveure una perspectiva llunyana de canvi en la societat. Per tant, hem cercat els llocs on la gent, unida i solidàriament, recuperava diversos aspectes de llur existència comuna. Quantes noves cooperatives hem trobat, formades per ex-aturats, o per persones amb risc de marginació, i que havien posat en comú llurs diverses potencialitats, humanes, tècniques, econòmiques, per tal de sortir-se'n plegades (i, en la mesura de les nostres massa modestes possibilitats, les hem ajudades...)! També classes on els mètodes d'ensenyament esdevenien un *brou de cultiu* de l'autogestió col.lectiva. Cases de salut, on pacients, metges i para-metges esdevenien conjuntament col.laboradors de la salut i del benestar d'un barri... Totes aquestes coses aparentment dispars, les hem anomenades *alternatives valones*.

I a repèl d'una societat i d'una mentalitat neoliberals que s'afirmaven cada cop més, hem vehiculat a través de Valònia totes aquestes realitzacions per tal de fer-les conèixer a l'exterior i donar-los a entendre a elles mateixes que formen part d'un mateix procés, que naveguen en un mateix vaixell, hostilitzades per vents contraris que els hi dificulten l'existència i els provoquen de tancar-se en elles mateixes fins esdevenir insignificants i desaparèixer.

Però els problemes econòmics es van convertir en el que encara són avui dia, i la dualització de la societat es va fer cada cop més manifesta. Per tant, vam posar en relleu les alternatives tot atacant directament aquestes qüestions. La marginació social i la urgència de fer-hi front ens interpel.laven: entre d'altres, ens vam dedicar a aquests grups de persones marginades que, en el límit de la subsistència i

amb un esperit d'emancipació que és el nostre, intentaven, amb les necessàries complicitats i conjuntament, de procurar-se formació, treball i ganes de viure. Això sense oblidar mai ni les lluites dels habitants de ciutat, ni aquelles per una escola més democràtica, ni aquelles pel control de l'entorn, de la salut, etc.

D'aquesta manera, poc a poc vam esdevenir una cruïlla de la nova economia social, ja que l'expressió *economia social* ha passat davant d'altres i s'ha posat de moda.

Però segueix sent cert que SAW té en el cap un projecte global de societat: el de l'autogestió. L'Associació, doncs, dóna suport a totes les iniciatives que poden dur-hi més o menys de pressa, més o menys poc a poc. Ajuda les empreses de la nova economia social, participa en les lluites contra la dualització de la societat, aquest pecat capital negador de la llibertat i de la igualtat, que són les bases de tota democràcia, de tota autogestió. Acompanya (en la mesura de les seves modestes possibilitats) les lluites dels sindicats, quan aquestes lluites, d'una manera o d'una altra, formen part (inclús indirectament) de l'avenç autogestionari, tot recordant als mateixos sindicats que des de fa temps ells mateixos han inscrit l'autogestió en el frontis de llurs estatuts. Al llarg de la vida es poden emprendre moltes lluites sectorials i tàctiques, però fóra greu oblidar l'estratègia; es poden iniciar molts camins, però fóra estèril perdre de vista l'objectiu... Sense brúixola, la caravana s'enfonsa indefectiblement dins la sorra insidiosa del capitalisme.

Per tant, la nostra Associació i la nostra revista duen a terme, junt amb qui també s'hi implica d'alguna manera, un estudi i una recerca de les vies que porten a una societat realment autogestionària i democràtica. Aquestes recerques abasten diversos aspectes de les realitats socials, econòmiques, sociològiques, ecològiques, culturals... No tenen por d'una teorització esdevinguda més necessària com més embolicada està la troca, degut a l'astuta complicitat d'un entorn hostil, i quan, amb les millors intencions, les millors iniciatives a vegades poden fer el joc a les forces adversàries. Cal lliurar-se a un treball d'anàlisi si volem que tots els esforços individuals s'organitzin en una estratègia comuna i convergeixin cap al mateix objectiu.

Heus ací el perquè del caràcter aparentment contrastat de la nostra revista. Coses concretes, descripcions, però també una reflexió aprofondida. D'altra banda, després de deu anys, el solc ens sembla a penes obert...

Desitjo, junt amb molts d'altres, que el treball de la revista pugui desenvolupar-se. Però per això, l'equip de la revista caldrà que creixi força. Crido doncs a totes les bones voluntats i a les qualitats més diverses, a aquelles que, evidentment, pensin que poden insciure's dins la dinàmica i el projecte que acabo de descriure a grans trets. Falta, certament, que aquest projecte es concreti en els propers mesos i anys... Ja que fidelitat no vol dir pas fixedat, i la vida és constant moviment.

La seva adreça és:
ALTERNATIVES WALLONNES ***Le journal de la nouvelle économie sociale***
Avenue Général Michel 1 B - 6000 Charleroi Tél. (071) 33 39 52 - 32 00 948
Belgique

Max Delepesse

CONVERSA AMB VICTÒRIA SAU

Victòria Sau, barcelonina de naixement, és Doctora en Psicologia, Llicenciada en Història Contemporània i Escriptora. Actualment, és professora de psicologia a la Universitat de Barcelona.
Entrà en contacte amb el feminisme als anys 60, de la mà, simbòlicament parlant, de Simone de Beauvoir i d'altres, i aviat es va adonar de tot un món femení que s'obria davant seu i que la postguerra li havia negat. La seva militància feminista la va fer al col.lectiu liderat per Lídia Falcón. Des d'aleshores sempre ha anat com independent.
La seva obra dedicada al món femení s'inicià a mitjans de la dècada dels anys 70, i des de llavors ha anat construint les seves innovadores teories al respecte.
Un matí de primavera vàrem tenir una llarga conversa amb ella, la síntesi de la qual us la reproduïm a continuació.

Victoria Sau, born in Barcelona, is psychologist doctorate, licensed in contemporary history and writer. Currently, is psychology teacher at the Barcelona University.
She starts contact with the feminism in the 60's, from the hand, symbology speaking, of Simone de Beauvoir and others, and quickly, she takes conscience from a whole new female world which opened in front of herself, which the postwar times negates to her. Her feminist militancy, was at the collective leader by Lidia Falcón. Since then, has been always independent.
Her work dedicated to the female world, started at the first half of the 70's, and since then, she has been constructing the her own innovative theories regarding the feminism.
One spring morning, we held a long conversation with her, the synthesis of it we reproduce as follows.

Victòria Sau, kiu naskiĝis en Bacelono, estas doktoro pri psikologio, licenciulo pri nuntempa historio kaj verkistino. Nun ŝi estas profesorino pri psicologio en la Barcelona Universitato.
Ŝi kontaktis la feminismon en la 60-aj jaroj, pro la influo de Simone de Beauvoir kaj aliaj, kaj baldau malkovris vastan virinan mondon kiu fermiĝis autaŭ si, kiun la postimilito malebligis al ŝi.
Ŝi agadis en la feminisma kolektivo gvidaba de Lidia Falcón. De tiam ŝi plu agadis sendepende.
Ŝia verkado pri la virina mondo komenciĝis meze de la 70-jaroj kaj de tiam ŝi daŭre alportis novigajn teoriojn. Dum printempa mateno ni havis kun ŝi longan konversacion, kiun sinteze ni sekve reproduktas por vi.

- Victòria, qui ets? Quina ha estat la teva trajectòria personal i de formació com a dona?

He passat de ser considerada una nena *rara, diferent*, quan era petita (perquè m'agradava més llegir i fer un trencaclosques que jugar a nines), a poder definir-me com una *minoria activa* a l'actualitat. I aquesta trajectòria té un cost emocional i social molt fort.

- Què és el que t'ha fet evolucionar al llarg de la teva vida? (Quins han estat els punts ideològics o experiències personals que t'han marcat?)

La vida mateixa. L'experiència de la guerra i sobretot de la postguerra. Veure els altruismes i les solidaritats de cada dia, i

també algunes mesquineses... La mort prematura del meu pare que va permetre, per altra banda, un *totum revolotum* femení al meu entron; la meva mare es va haver de fer modista, el pis estava obert a dones que cosien a casa, dones que entraven i sortien, així com també algunes veïnes. Eren molt tristos els diumenges perquè els marits estaven a casa i nosaltres dues ens quedàvem soles. La meva mare no ho patia, però jo sí. I vaig anar aprenent el que és la solitud.

- Dius que la primera identitat en l'ésser humà és la sexual; com li ha afectat a la dona la seva identitat sexual al llarg de la història?

No és ben bé que sigui la primera, sinó que totes les persones naixen sexuades i la nostra experiència vital es fa a través d'un cos, de dona o d'home. Del sexe, més endavant se'n va fer derivar unes determinades conductes, el gènere, que van anar en augment com una bola de neu, fins a ferne una xarxa tan espesa que ara empresona tothom.

- Per a tu, quins són els principals problemes de la dona d'avui?

La manca de maternitat social, de genealogia i de nom. Que no estiguem representades en el simbòlic; és a dir: que el sistema de relacions estigui pensat en masculí. No solament l'home no ens té en compte, sinó que la dona es pensa a si mateixa en tant que no-home, el negatiu d'algú que ja hi era abans, amb drets adquirits. Crec que és el que vol dir el *segon sexe*.

- Creus que és necessari canviar el llenguatge perquè canviï a la vegada la situació de la dona dins del món que li toca viure? La paraula és també camí per recuperar la identitat femenina?

El llenguatge representa l'ordre social i canvia si canvia la realitat social i el pensament. Però el procés és de retroalimentació i, en tant que part de la realitat social, el canvi lingüístic incideix alhora ell mateix en el canvi global. La identitat femenina passa necessàriament per la paraula.

- Què és la cultura per a tu? Què opines de la cultura nord-sud?

No ho sé massa què és la cultura. Penso que cada dia ho sé menys. En tot cas és el mirall on es reflecteix el *sistema de relacions humanes* perquè ningú és perdi. I aquestes relacions humanes són calcades de les d'home/dona: domini i subordinació. Des d'aquesta anàlisi el nord és l'home i el sud, la dona.

- La teoria femenista es pot englobar dins d'una cultura, o és contracultura? Què és aquesta contracultura?

A mi no m'agrada el concepte contracultura. Hi ha una única cultura que evoluciona i també, de vegades, involuciona. Distingiria els canvis pròpiament evolutius i els estructurals. La teoria feminista és un canvi estructural, aquesta classe de canvi no es produïa des de fa cinc o vuit mil anys; es va passar d'un canvi pre-patriarcal a patriarcal; actualment el model de canvi feminista pretén acabar amb el model patriarcal i entrar en una verdadera democràcia, ja que l'actual, entre d'altres coses, és masculina.

- El moviment feminista com a alternativa social revolucionària, no cau en el parany de reproduir a vegades, els mateixos esquemes que la cultura dominant?

És inevitable que hi hagi una fase d'imitació o mimetisme que no es produeix de forma exclusiva ja que també hi ha creativitat, però és un moment en què es fa difícil separar el gra de la palla, ja que l'autoritat és vàlida en tant autoritat, però saber quan és autoritarisme no s'averigua d'un dia per un altre. La transformació que comporta el feminisme és més compelxa que la d'uns

homes revel.levant-ne uns altres i per això la perfecció no pot ser-hi des d'un principi.

- L'actitud feminista enfront de la vida, és agent de canvi social immediat? En quins aspectes creus que pot influir més la conducta feminista, per aquest canvi?

És agent de canvi social immediat en els costums principalment, però el més important és que ho és a llarg termin ja que el futur resultarà d'allò que fem avui. Per això el present és tant important.

- Victòria, què és per a tu la paternitat? És el mateix que ser pare? L'home sempre ha estat reconegut com a pare?

La paternitat és una reacció de poder sobre les dones i sobre els fills i les filles en tant que persones adultes conservades permanentment en situació de menors per poder ser més ben utilitzades, explotades, etc. El pare com a ésser individual pot ser un bon home, una cosa no impedeix l'altra, sovint no té ni idea de ser corretja de transmissió del que és. Al pare real actual li resta molt poc poder. L'Estat el tragina com a fill encara que el tingui de delegat seu a la llar.

La humanitat va tenir un període en que la paternitat biològica no era coneguda, això ho afavoria el propi nomadisme. La relació causa efecte de l'acte sexual no és tan fàcil de copsar com ara sembla. Quan el ser humà es fa més sedentari, té ramaderia i pot observar els animals sí que se n'adona d'aquesta relació. S'adona que hi ha una paternitat biològica independentment dels costums socials; fins ara l'únic referent que

existia era la mare, ella és la que feia els costums; sobre ells l'home farà la llei.

- L'ideari d'un món dualista, amb polaritats oposades i limitades, com a reflex d'un ideari de masculí-femení, naturalesa-cultura, maternitat-paternitat, és exclusivament un ideari de poder masculí?

Per descomptat és un ideari de poder masculí, reduccionista i que impedeix el pensament lliure. Es quelcom així com una gàbia del pensament.

- Què opines de la religió-màgia? Es només un discurs que empara el gènere masculí i exclou d'aquest món el femení?

En aquests moments sí, però no al començament ja que la primera persona que està en contacte amb el diví, el sagrat, és la dona, no l'home. La màgia és anterior a les religions i requereix una gran confiança en ella mateixa, aquesta confiança la tenia la dona. El fet de relacionar les coses, que és el significat de la paraula religió, correspon a la dona; l'home és qui ho institucionalitza.

La dona relaciona i relliga, en canvi l'home separa i resta. Les religions actuals són imitacions patriarcals d'aquesta qualitat femenina. Però molt mala imitació.

- Creus que la cultura judeo-cristiana occidental està basada en un pla preconcebut d'explotació i dominació femenina?

Per a mi aquesta cultura em sembla més avançada que el paganisme, que ja era patriarcal, però segur que està muntada de forma preconcebuda ja que, seguint el que diu el psicoanalista Teodor Reik, el mite d'Adam i Eva és una impostura, no pot ser que Eva neixi d'Adam.

Però en les altres cultures també hi ha aquest pla preconcebut; les religions que hi havia a Amèrica quan arriben els espanyols tenen en comú amb els missioners que la dona era

un ser inferior, per això es va introduir tan bé la nova religió.

No es pot parlar de religió en la fase matrística; s'entén com a religió un fet institucionalitzat i això ho fa el patriarcat; abans només existia una capacitat de relligar les coses, d'això en queda com a residu la necessitat que una dona, Maria, faci d'intermediària per arribar a Déu. El protestantisme, que representa el patriarcat més avançat, no accepta la figura de Maria.

La dona pot ser particular i global a la vegada. L'home patriarcal actua per compartiments estancs.

- Així creus que el patriarcat és universal en aquests moments?

Sí, quantitat d'antropòlegs ho afirmen així. No hi ha cap societat en què l'home no estigui en posició dominant, però hi ha diversitat de formes d'aplicació que depenen de les tecnologies i de si estan en un capitalisme avançat o no.

- Per a tu, què era o què podria ser una societat matrística?

És la societat prepatriarcal en la que el pare biològic i per tant social és desconegut, però que té normes de comportament, cosa que ens diferencia dels altres animals. El dret natural és un residu d'aquest període. No va ser un temps caòtic com s'ha volgut fer creure sinó un temps social, amb normes, ritus, maneres de fer. La matrística ara no és possible però si rescatar-ne aquells elements bons i necessaris per a la societat.

- Quins són els fonaments del sistema sòcio-sexual del patriarcat en tant que valora la dona com a úter a disposició del cap de família?

Del cap de família i del cap de l'Estat; les dones no pertanyen tant a la família com a l'Estat. He definit la dona com a úter extracorporal de l'home, però un úter que a més parla, té mans, pot fer el mejar, els llits... i encara més coses. El patriarcat és el món d'un sol, per tant hi ha un sol sexe, que és no haver-hi sexe. Sexual ve de secció; per poder-se reproduir s'ha d'estar seccionat en dos i dos són els representants de l'espècie. Però si només funciona una part no se'n pot dir sexe. L'home ha fagotizat la dona. Li agrada estar sol i al cim: ser l'únic.

- Creus en unes diferències entre gèneres innates?

Quan deixem de banda les funcions purament biològiques com el part, l'alletament, la menstruació... totes les altres són culturals. El gènere sempre parteix del fet cultural, per això les formes de comportament són variables. Una pauta de comportament femenina o masculina del segle XVI, avui no pot tenir cap valor. Felip II prohibia als homes jugar al billar perquè no era una joc masculí. Les normes canvien en el temps i segons les situacions, però el que no canvia és que sempre serveixen per diferenciar el masculí del femení. Aquest és el fons estructural. Diferenciar per jerarquitzar.

- Ens pots parlar de la teva teoria de la supernumerietat masculina?

Es una dada tribial de la biologia aplicada a la reproducció: l'home és sempre supernumerari. La demografia depèn del nombre de dones que té un grup; no es conten mai els homes sinó les dones. Es un fet que queda, per tant, restringit a les funcions més primàries del ser humà. Això ha fet preguntar-se l'home: *que faig jo a la natura?*

Hi ha autors que justifiquen el patriarcat per aquest fet. Si amb pocs homes continua l'especie, què hi fan els altres? Es una por masculina molt infantil, però han muntat la cultura sobre aquesta por.

- Què creus, que l'explotació de la dona va

portar al sistema de propietat privada o, la propietat privada va portar a l'explotació de la dona?

En qualsevol cas no m'agraden les respostes reduïdes a una sola causa perquè porten un matís molt patriarcal. L'explotació de la dona és la seva més la dels seus rèdits que són els seus fills; la primera propietat privada són la dona i els fills. Això es dóna en un moment que es donen altres factors: el sedentarisme, la ramaderia i sobretot un territori que cal defensar perquè té uns límits. També la nova tècnica del regadiu.

- Quina relació estableixes entre discurs nacionalista-patriarcal i dominació femenina? Com s'utilitza el principi d'identitat nacional per marcar un patró uniformitzat de dona dins el discurs nacionalista?

Els nacionalismes com les religions i com tot allò que esdevé en la societat patriarcal duu elements que en si mateixos són positius, però que es converteixen en negatius pel sol fet de ser patriarcals, perquè estan distorsionats. Una de les condicons del patriarcat és la de no haver de reconèixer tots els fills; hi ha uns fills que són declarats il.legítims, aquests són els marginats. Aquesta és una de les facultats del pare; la mare, en canvi, és la que té la capacitat d'acollir tots els fills. Actualment els jueus són els fills legítims i els il.legítims són els palestins; a l'Alemània nazi els aris eren els legítims i els jueus, els il.legítims.

Amb les classes socials passa el mateix. El Pare només vol els qui li perpetuen el llinatge; els altres són morts o condemnats a l'infanticidi diferit que són l'atur, els sous de misèria, la fam, la marginació. Per altra banda, un nacionalisme agressiu desemboca forçosament en un rigorós control de la sexualitat femenina.

- Què opines de la teoria del bio-regionalisme?

Sempre estic d'acord amb els senyals d'identitat propis, no podria pensar amb una cultura de desert, de palmeres perquè no sóc allà, encara que quan convé procuro adaptar-me a la situació de cada lloc. L'individu ha de tenir una identitat ben marcada, així és com es pot relacionar amb els altres. L'autoapreci és allò que et fa estar ben relacionat amb els altres. La dona, com a mare que pot ser, té més capacitat d'estimar els humans, és més capaç de transcerdir

dels seus propis fills als dels altres; les dones són les que clamen més per una solidaritat universal.

Els senyals d'identitat em permeten entendre que l'altre també defensi la seva manera de ser, la seva diferència. El problema és que el patriarcat tot ho jerarquiritza ja que és un dels seus problemes estructurals; d'aquesta manera es presenta la identitat com en contra d'alguna cosa en compte d'entendre que aquella persona s'identifica amb el seu com jo ho faig amb el meu.

- Victòria, ara i aquí, quina valoració faries global i total a nivell social, de la situació de la dona?

El millor que li està passant a la dona és que està en situació de canvi, que no està parada. S'estan assolint coses no massa visibles externament, però profundes i que donaran el seu fruit.

Actualment i segons dades recents de la ministra Matilde Fernández la dona sola i amb càrregues familiars continua classificada com un dels grups més pobres de la societat. Però, a la vegada, la dona està prenent la paraula, transformant-se i transformant.

- Què opines del moviment feminista a Catalunya? Com es fa la lluita feminista al nostre país?

No massa diferent del que s'està fent al País Valencià, País Basc, Comunitat de Madrid... Es troba molt en les universitats o centres que en depenen, amb totes les contradiccions que això suposa ja que aquestes institucions són pátriarcals; sempre hi ha, però, un número suficient de dones que ho té present perquè no es corrompeixi. Aquest moviment és molt necessari perquè convé una bona base de coneixements per fer bons dissenys de futur. També hi ha un feminisme popular perquè se n'ha impregnat la societat. Hi ha trets feministes en dones que elles mateixes no tenen ni idea que tenen aquest origen. És la part més emocionant i gratificant.

- Finalment i a modus de conclusió pràctica, què podem fer les dones de Catalunya per transformar la realitat social ara i aquí? Com concretes a la pràctica tot el que penses?

El moviment feminista és universal. És pot concretar en aquests tres aspectes:
. Tener nom, donar-nos un nom, allò que és femení no té nom en la societat, s'haurien de fer comissions d'expertes, sociòlogues, advocadeses, psicòlogues... per veure la manera de donbar-nos un nom les dones.

. Fer genealogia, on les dones siguin referent de dones.

D'aquests dos se'n deriva un tercer:

. Estar en el món del simbòlic. Ara per ara l'expressió del simbòlic és masculina. Quan pensem en un cognom, Pujol, per exemple, la representació que en fem és masculina. El nom que trscendeix és el del pare, la mare en aquest aspecte deixa de tenir fills.

- Hi ha hagut grups femenis d'autoconsciència, lluites de reivindicació femenines i ara, creus que ja estem a la pràctica del fer i podem ja desenvolupar els nostres propis pensaments?

Continuen havent-hi grups d'autoconsciència. Les lluites de reivindicació són més reduïdes, la punta de llança és l'abortament i els maltractaments, una prova és que ja no es dóna l'abast a llegir tot allò que es publica. Hem sobrepassat el pensament masculí ja que ha arribat al seu sostre, per poder-lo trencar hauria de reconèixer el fet femení.

Maria Àngels Duran
Àngels Fortuny

ENHAVO CONTENTS

Cefartikolo	3	Editorial
Superrega kulturo kaj kultura pluralismo. La rolo de la interkultura edukado.	4	Dominant culture and cultural pluralism. The inter-cultural role.
Ekologio kaj kapitalismo		Ecology and capitalism
Scienco, Naturo kas Genro	21	Science, Nature and Genre
Ekologio kaj kapitalismo	34	Ecology and Capitalism
Humanitat	38	Humanitat
La dua vivo de Larzac	41	The Larzac second life
Por atingi novan koncepton pri la estajo (II)	45	To assume a new concept of living (i II).
La revuo "Alternatives Wallonnes" por socia projekto	50	The magazine "Alternatives Wallones" for a society project
Konversacio kun Victòria Sau	53	A conversation with Victòria Sau

VIA FORA!, núm 34. Primavera del 1992. ***Publicació per a la gent culturalment activa***. Podeu reproduir-ne qualsevol part, però us agraïriem que en fèssiu constar la procedència.

EDITA: ASSOCIACIÓ ENLLAÇ. Apartat de Correus 85, 08291 RIPOLLET (el Vallès Occidental), telèfons: 692 51 83 - 675 27 83 i també amb seu al CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR, Turó dels Pujols, 08750 Guardiola de Font-rubí (Alt Penedès), telèfon 897 43 05.
El VIA FORA! es composat electrònicament pels membres de l'Associació comptant amb la col.laboració de Servei de Secretaria S.A.. Imprés als PP.CC. a La Impremta (el Prat de Llobregat), amb paper ecològic de 90 grams. D.L. B-13.925/1984 I.S.S.N. 0214-672X.

El VIA FORA! es fruit d'un treball col.lectiu i està coordinat per :Andreu Caralt, Leonor Carrion, Núria Font, Àngels Fortuny, Joan Ramon Gordo, Agustí Nicolau, Jaume Sobrevals, Milagros Vallès i Lluís Vàzquez.
En aquest número han col.laborat en les traduccions: Llibert Puig, Frederic Pujolà, Xon Ordeig, Ramon Ruiz i l'Associació Catalana d'Esperanto.
ENLLAÇ no s'identifica necessàriament amb els articles que van signats pels seus autors.

EDITORIAL	**Tràngol.**	3
ALTRAMENT	***Cultura dominant i pluralisme cultural. El paper de l'educació intercultural.*** Robert Vachon	4
	Ciència, Natura i Gènere (i II). Vandama Shiva	21
	Ecologia i capitalisme. Michel Fiant	34
	Humanitat. Julian Peragon	38
	La segona vida del Larzac. Daniel Salles	41
SOTA LA PLOMA	***Per assolir un nou concepte de l'ésser (i II).*** Núria Font	45
REUS, PARÍS I LONDRES	***La revista "Alternatives Wallonnes". Per un projecte de societat.*** Max Delespesse	50
A LA INTEMPÈRIE	**Conversa amb Victòria Sau**	53